Rapport 10/95

Den korporative kanal i forskningspolitikken

En drøfting av interesseorganisasjoners deltakelse og innflytelse i norsk forskning

Randi Søgnen

Utredningsinstituttet
FOR FORSKNING OG HØYERE UTDANNING

Rapport 10/95

Den korporative kanal i forskningspolitikken

En drøfting av interesseorganisasjoners deltakelse og innflytelse i norsk forskning

Randi Søgnen

Utredningsinstituttet
FOR FORSKNING OG HØYERE UTDANNING

Noen tidligere arbeider fra Utredningsinstituttet som belyser interesseorganisasjoner som forskningspolitiske aktører

Brofoss, K.E. (1993): *Kommunenes Sentralforbund som forskningspolitisk aktør*. En delevaluering. Utredningsinstituttet for forskning og høyere utdanning, Rapport, 11/93.

ISBN 82-7218-346-3
ISSN 0804-6395

GCS AS - Oslo

Forord

Denne rapporten drøfter interesseorganisasjonenes deltakelse og mulig innflytelse i norsk forskning. Hittil har en visst lite om disse private organisasjonene som forskningspolitiske aktører. Hovedsiktemålet har vært å få en første dokumentasjon og analyse av hvor mange og hvilke organisasjoner som deltar og på hvilken måte de fremmer sitt engasjement. Rapporten er blitt til på oppdrag av Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (KUF).

Vi takker alle som har bidratt med datagrunnlag for denne studien. Det gjelder først og fremst områdeadministrasjonene i Forskningsrådet, forskningsavdelingen i KUF samt enkeltpersoner i de ulike organisasjoner som velvilligst har gitt informasjon gjennom intervjuer eller telefonhenvendelser. På Utredningsinstituttet har medarbeidere i Seksjon for forsknings-statistikk og ressursanalyse vært behjelpelige med å framskaffe tallmateriale.

Rapporten er utarbeidet av Randi Søgnen. Flere personer har kommentert hele eller deler av manus, vi vil i første rekke takke Karl Erik Brofoss, Egil Kallerud og Hans Skoie for grundig gjennomgang av rapportutkastet.

Oslo, november 1995

Johan-Kristian Tønder

Innhold

Del 3:
Diskusjon

Sammendrag

Bakgrunn. Denne rapporten retter søkelyset mot interesseorganisasjoner som forskningspolitiske aktører. Mer konkret handler det om interesse-organisasjoners deltakelse og innflytelsesmuligheter i norsk forskningspolitikk.

Sentrale spørsmål i studien er bl.a: I hvor stor utstrekning er interesse-organisasjonene en del av det forskningspolitiske systemet på styringsnivå? Hvilke organisasjoner står for det største engasjementet i denne sammenheng? Er det forskjeller mellom fagområder mht organisasjonsdeltakelse?

Vi skiller mellom tre typer kanaler som organisasjonene kan manifestere sitt forskningsengasjement igjennom: bevilgninger, representasjon og formell konsultasjon.

Rapporten er tredelt: Del 1 er en introduksjon til studiet av grenseflaten mellom organisasjoner og forskningspolitiske myndigheter generelt, også utover den aktuelle studien. Del 2 gir svar på i hvilken grad interesse-organisasjonene a) deltar innenfor ordinære finansieringsveier i forskningen, b) er representert i ulike organer på strategisk (forskningsrådsorganisasjonen) og på politisk nivå og c) er formell høringsinstans i tilknytning til offentlige utredninger på feltet. Del 3 er en oppsummerings- og diskusjonsbolk der en bl.a drøfter forslag til videre studier.

I det følgende oppsummerer vi noen konklusjoner fra rapportens hoveddel, del 2.

Deltakelse gjennom penger. Få interesseorganisasjoner bevilger penger til FoU som kan tenkes å ha betydning for det samlede finansieringsbildet i norsk forskning. De fire organisasjonene som skiller seg ut i denne sammenheng, bidrar imidlertid med relativt mye penger. Det gjelder Kommunenes sentralforbund (KS) til samfunnsforskning, men først og fremst gjelder det tre fond innenfor medisin, som til sammen står for omtrent samme beløp til medisinsk forskning som offentlige kilder gjennom Forskningsrådet. Av disse fondene står Den norske kreftforening for klart den største FoU-bevilgningen (vel 90 mill. kr). Både FoU-bevilgningens størrelse og organisasjonens forskningspolitiske apparat gjør til at Kreftforeningen framstår nærmest som et miniforskningsråd - og en sentral aktør innen medisinsk forskning.

Deltakelse gjennom representasjon. Interesseorganisasjonene er synlige og klart til stede i forskningsadministrative/politiske organer på forskningsområdet. Innslaget av organiserte interesser som samlekategori må likevel betraktes som relativt beskjedent. Det gjelder både innenfor de mange forskningsrådsorganene på ulike nivåer og innenfor relevante organer på politisk nivå; det tenkes her på de midlertidige regjeringsoppnevnte utvalgene på forskningsområdet de siste årene og i de tidligere permanente rådgivningsorganene, Hovedkomiteen og Forskningspolitisk råd.

Med hensyn til forskningsrådsorganisasjonen er innslaget av interesseorganisasjoner likevel vesentlig større innenfor de tidligere rådene enn i dagens modell. Det gjelder likevel innenfor de overordnede rådsorganer, ikke på programstyre- og utvalgsnivå der antall organisasjonsrepresentanter er noe større innenfor den nye forsknings-rådsstrukturen.

Utover dette generelle bildet har vi gjort følgende mer spesifiserte observasjoner:

- Primærnæringsinteresssene er nesten fraværende i den nye forskningsrådsmodellen i motsetning til i styre-, råds- og utvalgsforsamlinger innenfor den gamle strukturen.

- Miljøinteressene er nærmest fraværende i Forskningsrådets organer; de var heller ikke representert i de tidligere forskningsrådene.

- Interesser knyttet til helse-og sosialsektoren er derimot overrepresentert (i forhold til andre typer interesser) i dagens rådsmodell.

- Både tidligere og nåværende rådsstruktur er preget av det vi har benevnt "gjengangerne" blant interesseorganisasjonene, de store organisasjonene i arbeids- og næringslivet - LO, NHO og KS.

Deltakelse gjennom formell konsultasjon. Kartleggingen her gjelder formell konsultasjon på politisk nivå - dvs. høringer som f.eks er vanlig i forbindelse med offentlige utredninger. Høringsordningen er generelt en viktig møteplass for interesseorganisasjoner og offentlige myndigheter. Det er derfor neppe overraskende at høringene i forbindelse med de regjeringsoppnevnte utvalgene på forskningsområdet de siste årene ("Thulin", "Gjærevoll", "Hernes" og "Grøholt") har hatt et ikke ubetydelig innslag av interesseorganisasjoner. Interesserepresentasjonen var markert høyest i de

to ferskeste utvalgene Hernes- og Grøholt-utvalget. I grunnforskningsutvalget, "Gjærevoll", derimot, var interessen fra organisasjonenes side relativt svak, f.eks besvarte ikke de to største organisasjonene i arbeids- og næringslivet, LO og det tidligere NAF henvendelsen i høringen.

Innflytelse? Posisjoner som bekles - deltakelse - inngir ikke automatisk innflytelse. Med hensyn til *penger* har vi slått fast at i alle fall fire organisasjoner bevilger til forskning på sitt felt i en størrelsesorden som tilsier at de har innflytelse på omfanget av den samlede ressursstrøm på de aktuelle feltet. Som nevnt skiller Kreftforeningen seg ut. Tre av disse organisasjonene (Kommunenes sentralforbund, Hjerte-karrådet og Kreftforeningen) har avgjort også innflytelse på forskningens innhold.

Med hensyn til innflytelse gjennom *representasjon* og *konsultasjon* har det ikke innenfor prosjektets rammer vært mulig å kartlegge den enkelte aktuelle organisasjons reelle innflytelse eller opplevelse av innflytelse. Vi har imidlertid drøftet - eller snarere spekulert rundt - organisasjonenes innflytelsespotensiale i denne sammenheng. Her avgrenser vi oss til å oppsummere at de store organisasjonene med høy deltakelsesfrekvens i ulike forskningspolitiske/administrative fora sannsynligvis har en viss innflytelse gjennom sin synlighet. Enkelte er i ferd med (f.eks NHO) å bygge opp et bredt indre forskningspolitisk/kunnskapsorientert apparat som tilsier at de kan bli langt mer sentrale forskningspolitiske aktører i framtiden. Vi har imidlertid konkludert at det foreligger et mulighetsrom for disse organisasjonene, men som - hvis det skal fylles - krever en permanent aktiv forskningspolitisk bevissthet fra organisasjonenes side.

Del 1: Introduksjon

Interesseorganisasjoners deltakelse og innflytelsesmuligheter i norsk forskningspolitikk er temaet for denne studien. I introduksjonsdelen, del 1, gjør vi rede for relevante begreper og tilnærminger samt konkret opplegg for undersøkelsen.

1 Analytisk ramme

1.1 ...i skjæringsflaten mellom myndigheter og organiserte interesser. Om formålet med og bakgrunn for studien

Vi vet lite om disse organisasjonene som forskningspolitiske aktører. Oss bekjent er ikke organisasjonsdeltakelsen i utformingen av norsk forskningspolitikk blitt belyst tidligere på noen systematisk måte. Brorparten av forskningspolitiske studier er gjort innenfor det tradisjonelle administrative/ politiske apparatet - som forskningsråd, departementer, storting og regjering. Fra bl.a Maktutredningen vet vi at en rekke policyområder til dels er sterkt preget av gjensidig avhengighet mellom organisasjoner og myndighetsorgan. I hvilken grad er norsk forskningspolitikk og forskningsorganisasjon karakterisert av slik rutinisert kontakt?

Vi retter primært søkelyset mot grenselandet mellom interesseorganisasjonene og forskningspolitiske/-administrative myndigheter, i liten grad mot FoU-aktivitetene internt i de aktuelle organisasjoner. Hovedformålet er å kartlegge og drøfte - dels *pengestrømmer* fra organiserte interesser til de offentlige FoU-organene - dels og hovedsakelig få innsikt i andre kanaler mellom de to systemene - som organiserte interessers deltakelse gjennom ulike formelle *representasjons- og konsultasjonsordninger*.

Framstillingen nedenfor, del 1, er dels en introduksjon til denne studien. Dels skal den bidra med et noe videre inntak til studiet av grenseflaten mellom myndigheter og interesseorganisasjoner - utover den aktuelle undersøkelsen. Vi antar at forholdet mellom offentlige myndigheter og interesseorganisasjoner på forskningsområdet har fellestrekk med organisasjoners rolle på andre policyområder. For å avgrense og definere den aktuelle

studien har vi derfor tillatt oss å låne empiriske slutninger og teoretiske tilnærminger fra det generelle litteraturtilfanget på feltet.

Mer konkret mht del 1, følger først en kort innføring i interesseorganisasjonenes rolle i det norske samfunnet generelt (1.2). Deretter viser vi til noen relevante teoretiske begreper og kategorier (1.3). Med denne overordnede generelle innføringen som bakteppe gjør vi rede for studiet av organiserte interesser på forskningsområdet spesielt: Hva vet vi? Hva forventer vi? (1.4). Avslutningsvis i del 1 følger en skisse over datamateriale og opplegg for studien (1.5 og 1.6).

1.2 "Stemmer teller, men ressurser avgjør". Om organisasjoners rolle i utformingen av norsk politikk - generelt

Interaksjonen av et stort antall interesseorganisasjoner i det politiske/administrative systemet kan betraktes som en av de viktigste "konstitusjonelle" endringer i dette århundret (Olsen, 1978). Overgangen fra nattvekterstatens konsentrasjon om indre ro og orden, ytre sikkerhet og forsvar, til velferdsstatens omfattende sakliste - med offentlig ansvar for nær sagt alle aspekt ved samfunnsborgernes velferd - er velkjent. Den har gitt seg utslag i svulmende offentlige budsjetter, i forvaltningsstabenes størrelse, i antall forvaltningsenheter, i antall lover og forskrifter - og altså ikke minst: I inkorporeringen av organiserte interesser i det politiske/administrative systemet.

En rekke samfunnsvitenskapelige studier har gjennom de siste ti-år bidratt til innsikt i forholdet mellom interesseorganisasjoner og offentlige myndigheter. Det gjelder bl.a. Stein Rokkans arbeider (f.eks Rokkan, 1966) og Maktutredningens mange bidrag (f.eks Olsen, 1978; Gaasemyr, 1978; Egeberg, 1981). Relevante arbeider fra de siste årene er bl.a Klausen og Selle (1995) om "tredje-sektor-løsninger" i Norden og Lafferty og Seippel (1995) om "Hvor alternative er de alternative organisasjonene?".

Et av Rokkans funn var hans påpekning av den gjensidige avhengighet og kontroll mellom interesseorganisasjonene og utformingen av offentlig politikk. Hans påvisning av at politisk deltakelse ikke bare kan knyttes til aktivitet i den territoriale kanal alene nedfelte seg blant annet i det velkjente formularet - "Stemmer teller, men ressurser avgjør" (Rokkan, 1966): Interesseorganisasjonene - og særlig organisasjonene i arbeids- og næringslivet - nøyer seg ikke med å påvirke folkevalgte representanter, men har skaffet seg direkte deltakelsesrett i utformingen av offentlig politikk.

Rokkans analyse påviste at organisasjonsressurser sterkt kan modifisere resultatene av offentlige valg.

Maktutredningens analyser viste bl.a. at interesseorganisasjonene er dels overlatt administreringen av offentlige tiltak. Dels har de fått omfattende representasjonsrettigheter i offentlige styrer, utvalg og råd. Og dels har de fått uformelle ordninger for konsultasjon og deltakelse. Den" konsulterende stat" kjennetegner i dag de fleste policyområder, rett nok mer utpreget på noen områder enn andre (Gaasemyr, 1978). Men det fins også en rekke eksempler på at den "konsulterende stat" ikke konsulterer og som til tider har banet vei for ad hoc aksjoner, sivil ulydighet, etc (Olsen og Sætren, 1980).

Interesseorganisasjonenes representasjons-, konsultasjons- og deltakelsesrettigheter har utviklet seg uten særlig offentlig debatt om hvem og hva som bør være representert. Det er og har vært mangel på klare prinsipp i denne sammenheng: Dels har en understreket behovet for at interesserte fagfolk, organisasjoner og institusjoner - de berørte parter - skal ha anledning til å delta (uttale seg) når offentlige tiltak treffes, at de nærmest har hevd på slik deltakelse, og at deltakelsen er viktig for den generelle tillit i systemet. Dels gjelder det at departementene selv skal kunne bestemme hvem man vil konsultere i ulike saker, og at en regjering ikke nødvendigvis må spørre noen om å iverksette det partiprogram den er utgått fra (Stortings Tidende: 2468-2483, 1959-60).

Ivaretakelsen av stadig flere oppgaver, herunder kontakt med offentlige myndigheter, har påvirket organisasjonenes indre oppbygging. Det har sammen med en betydelig strukturrasjonalisering innenfor spesielt organisasjonene i arbeids- og næringslivet gjort til at myndighetene i dag står overfor relativt stabile, velorganiserte interesseblokker med betydelige ressurser - blant annet i form av store administrative apparat, velegnet for rutiniserte kontaktnettverk med statlige organer.

Maktutredningens analyser av organisasjonssamfunnet viste til en rekke landsomfattende organisasjoner, men få med store ressurser. Offentlige utvalg og råd er først og fremst en møteplass for de store organisasjonene i arbeids- og næringslivet og representanter for offentlige myndigheter, gjerne organisasjoner som har andre organisasjoner - ikke enkeltindivid - som medlemmer.

Maktutredningen viste videre at deltakelses- og konsultasjonssystemet mellom stat og organisasjoner ikke er så sterkt segmentert som forventet: Arbeids- og næringslivsorganisasjonene har, med unntak av primærnærings-organisasjonene, betydelig spredning på sine offentlige kontakter. Innenfor

enkelte næringsrettede policyfelt som f.eks landbruk og fiske viste analysene imidlertid en tendens til en tydelig segmentering. Det tenkes her bl.a på segmenter med noenlunde fast deltakelse - med visse organisasjonsrepresentanter, visse stortingsrepresentanter (ofte knyttet til en spesiell stortingskomite) visse departementsbyråkrater, visse forskere, etc. Deltakerne innenfor et segment vil dele enkelte grunnleggende verdier og situasjonsoppfatninger som gjør at deres modell av verden faller mer sammen med andre deltakere enn med representanter for andre segment, eller med dem som ikke hører til i noe segment (Egeberg, 1981).

I hvilken grad er så forskningspolitikken kjennetegnet av slik segmentering i styrende organer? Problemstillingen for dette prosjektet tilsier at vi er spesielt interesserte i forekomsten av representanter for eventuelle "faste" organisasjoner.

Forskning knyttet til interesseorganisasjoner i senere år har bl.a rettet søkelyset mot organisasjonenes rolle i velferdsstaten og problematisering av såkalt tredje- sektor løsninger i et presset offentlig system. En har bl.a vært interessert i å belyse hvordan organisasjoner forholder seg strategisk til den offentlige sektor og til sin framtidige situasjon generelt.

Et annet aktuelt forskningstema med relevans for grenselandet mellom myndigheter og organisasjoner er Laffertys og Seiffers studie (1995) av hvor alternative er de frivillige (miljø-, freds-, humanitære-, ungdoms-) organisasjonene?

En fant bl.a at disse organisasjonene var relativt statsvennlige (sammenliknet med befolkningen som helhet), relativt moderne og postmaterielle (vs. tradisjonelle verdier) samt hadde relativ høg tillit til politiske institusjoner. Disse organisasjonene gir også uttrykk for at politikk og styring er viktig, og at individet fremdeles spiller en viktig rolle mht å være kritisk og konstruktiv til det bestående.

Det tilsier at slike organisasjoner sannsynligvis også vil være interesserte i å påvirke hvordan verden formes gjennom teknologiske innovasjoner og andre forskningsresultater.

1.3 Fragmenter av et teoretisk perspektiv. Om innfallsvinkler og begreper i studiet av forholdet mellom myndigheter og organiserte interesser - generelt

Institusjonelle ordninger setter rammer for beslutningsatferd: Type og antall deltakere i en beslutningsprosess, type problemer og løsninger fastlegges i betydelig grad av den organisatoriske konteksten deltakerne befinner seg innenfor.

Interesseorganisasjonenes til dels omfattende deltakelse innenfor ulike institusjonelle ordninger i det norske samfunn har vanligvis blitt tolket slik at gruppeinteresser eller særinteresser har fått sin stilling styrket relativt til fellesinteressene.

Posisjoner som bekles - *deltakelse* - gir imidlertid ikke i seg selv informasjon om *innflytelse*. Fra et organisasjonsperspektiv vil det være viktig å vinne innsikt i på hvilken måte posisjoner (f.eks interesseorganisasjonenes posisjoner) er ordnet i forhold til andre deltakeres posisjoner innenfor en institusjonell ordning. Posisjoner kan gi mulighet for å dirigere, dvs enkelte deltakere innplasseres på toppen på av et hierarki. Posisjoner kan innebære at man blir dirigert, dvs at deltakerne befinner seg på bunnen av et hierarki. Posisjoner kan innebære at en er i en forhandlings- eller konsultasjonsposisjon, dvs. at deltagerne i noen utstrekning er sidestilt. Med andre ord, i hvilken grad interesseorganisasjonene vil sette sitt preg på innholdet i offentlig politikk i vesentlig grad, kan avleses i hvordan forholdet mellom organisasjonene og staten er organisert.

I litteraturen knyttet til stat/organisasjoner (f.eks i forbindelse med Makt-utredningen) viser en gjerne til tre perspektiver mht hvordan forholdet mel-lom myndigheter og organisasjoner kan organiseres (Egeberg, 1981):

- *flertallsstyre/hierarki*, der gruppeinteressene klart er underordnet flertallsinteressene slik de kommer til uttrykk i offentlige organer generelt og spesielt i folkevalgte organer.

- *forhandlings- og konsultasjonsorganisasjon*, der fellesinteressene avveies mot gruppeinteressene.

- *organisert anarki*, der systematisk underordning (evt overordning) eller avveining ikke eksisterer.

Hvilken organisasjonsform som er toneangivende vil variere, f.eks over tid eller mellom policyområder.

Slik vi kjenner policyområdet forskning, vil det primært være preget av flertallsstyre og hierarki på det *politiske* nivå gjennom departemental utredning, regjeringspolitikk og stortingsvedtak. Det *strategiske* nivå, gjennom forskningsrådsstrukturen, derimot, vil i langt større grad være kjennetegnet av sondering, konsultasjon og forhandlingsorganisasjon. Det gjelder på alle nivåer - hovedstyre, områdestyrer, programstyrer og utvalg der ulike aktører, interesseorganisasjoner inkludert, møtes kollegialt.

Det fins imidlertid også ordninger på det politiske nivå for liknende kollegiale møtesteder som f.eks offentlige utvalg på forskningsområdet.

I dette notatet skal vi rette søkelyset mot nettopp - ved siden av pengestrømmene fra organisasjonene til FoU-sektoren - slike forhandlings- og konsultasjonsordninger. Det er primært på slike arenaer der særinteressene møter fellesinteressene at interesseorganisasjonenes problem- og løsningsforslag kan få innflytelse på norsk forskningspolitikk.

Termen "forhandlingsorganisasjon" defineres i denne sammenheng relativt vidt slik at den også omfatter drøfting, sondering og konsultasjon mellom et sett av deltakere - der kompromisset vil være en vanlig løsningsform.

Fra organisasjonslitteraturen vet en at forhandlingsorganisasjonen synes mest benyttet og legitim i utredning og løsning av *selektive- og spesielle* saksområder. Det gjelder i motsetning til flertallstyre og hierarki som først og fremst befatter seg med problemer av *kollektiv- og generell* art - dvs kollektive problemer som berører samfunnsborgerne i tilnærmet samme grad (f.eks forsvarspolitikk, utenrikspolitikk, finanspolitikk). Det følger av forhandlingsorganisasjonens strukturelle trekk: I motsetning til flertallsstyre/-hierarki er forhandlingsorganisasjonen en spesialisert struktur med grader av regulert deltakelse, type problemer, metoder for problemløsning, etc (Egeberg, 1981).

Forhandlingsorganisasjon krever relativ høg grad av klarhet og entydighet mht problem- og løsningsdefinisjoner. Er det uklart hva problemet består i, blir det også uklart hvem problemet angår, eller hva slags ekspertise som er anvendelig for å løse problemet. Eksklusive deltakelsesrettigheter basert på berørthet kan da vanskelig utstykkes, og enda vanskeligere rettferdiggjøres.

Som nevnt - deltakelses- eller konsultasjonsrettigheter (muligheter) er likevel ikke tilstrekkelig for innflytelse på et vedtak. Dessuten er det ikke

alltid forhandlingsorganisasjonens fremste oppgave å treffe formelle vedtak. Det er imidlertid slik at makt og innflytelse kan knyttes til noe mer enn å snevert "vedta": Makt og innflytelse kan også knyttes til det å ta initiativ til løsning av et problem (dagsordenfunksjon), å definere innholdet i problemet, å utrede løsningsalternativer, å iverksette tiltak og til det å tilbakeføre og fortolke informasjon (March og Olsen, 1976). Fra litteraturen vet vi en del om betingelser for at organiserte interesser kan få innflytelse på vedtak fattet innenfor kollegiale organer. Det vil bli vist til i drøftingen av "innflytelse" i del 2 (2.2 og 3.2), i forbindelse med den empiriske delen av undersøkelsen.

1.4 Hva vet vi? Hva forventer vi? Om organisasjoners rolle i norsk forskningspolitikk - spesielt. Noen foreløpige betraktninger

Vi forventer ikke å avdekke en forskningspolitikk lammet av utenomfaglige organiserte interesser. Likevel vet vi at enkelte interesseorganisasjoner spiller en ikke uvesentlig rolle innenfor enkelte fagområder. Innenfor fagområdet medisin er det ved enkelte anledninger blitt stilt spørsmålstegn ved at bidraget fra ulike private fonds til tider har overgått den offentlige finansiering (Forskningspolitisk råd, 1988). Ellers har vi merket oss at i alle fall innenfor den tidligere rådsorganisasjonen synes det som om enkelte organisasjoner nærmest hadde rutinisert rett til å delta i råd, utvalg, programstyrer, etc (jf. f.eks NORAS, årsmeldinger 1987-92)

Den nye rådsorganisasjonen har vi lite kjennskap til på dette punktet. Det er likevel enkelte trekk ved utviklingen både i forskningrådsorganisasjonen og muligens også i kunnskapssystemene selv som kan bidra til å fremme organisasjonsdeltakelse og -innflytelse i det offentlige FoU-systemet.

Det tenkes f.eks på stadig økt innslag av styringsrutiner i forskningen som programstyring: Programmer er bl.a kjennetegnet av kollegialitet i styringsorganene med representasjon på tvers. De fleste forskningsprogrammer (utenom de rene grunnforskningsprogrammene) vil ha en tverrfaglig sammensetning inkludert brukerrepresentasjon. Med de krav til "relevans", "brukervennlighet", "handlingsorientering", etc, som gjelder for dagens forskningspolitikk og -administrasjon, er det nærliggende å tenke seg at forskningen er blitt en viktigere arena også for interesseorganisasjonene. Videre har vi fått et forskningsråd som nettopp ble til over ideen om samordning på tvers og bred samfunnsmessig sammensetning i styrende organer, etc (St. meld. nr.43 (1991-92).

Ellers har det innenfor enkelte fagområder skjedd en indre faglig utvikling som kan ha bidratt til å åpne opp for (økt) engasjement hos organiserte grupper: Alle fag er i kontinuerlig faglig utvikling i større og mindre grad. Gamle faggrenser brytes og nye samarbeidsmønstre oppstår. I senere år har den tverrfaglige utvikling vært særlig tydelig innenfor f.eks den bioteknologiske forskning. Generelt har ny kunnskap, nye samarbeidsmønstre, nye bruks- og anvendelsesområder for forskningen i senere år avfødt nye forskningspolitiske merkelapper med potensiell appell til utenomfaglige aktører - det være seg interesseorganisasjoner og andre. "Genteknologi", "Miljøforskning", Helsetjenesteforskning, "Klimaforskning", etc kan tjene som eksempler i denne sammenheng.

På den ene siden kan en peke på tendenser i retning av at forskningen kan tenkes å være i ferd med å bli et attraktivt objekt også for andre enn de tradisjonelle aktører - offentlige myndigheter, departementer, industri og fagmiljøene selv. På den andre siden kan en imidlertid vise til trekk ved forskningen som tilsier at vi neppe vil finne et vesentlig innslag av organiserte interesser i forskningspolitiske organer - ei heller at interesseorganisasjonene er blitt et bevilgningspotensiale for forskningen.

Som nevnt over: Forhandlings- og konsultasjonsorganisasjonen er mest fruktbar og legitim i tilknytning til spesielle og selektive saksområder der utfallet i noen grad kan tilbakeføres til enkeltaktører. Poenget i denne sammenheng er at forskning neppe kan karakteriseres som det selektive, spesielle og "interesseorienterte" - med naturlige anlegg for entydige løsningsdefinisjoner (jf. 1.3) som forhandlingorganisasjonen ideelt krever.

Det kan skyldes flere årsaker, ikke minst trekk ved forskningen selv. Vi returnerer til slike spørsmål i del 2 og kun antyder et par momenter her:

> Vitenskapelig autonomi og akademisk selvstyre er normer som tradisjonelt har stått sterkt i forskningen (jf. Merton, 1973). "Forskningens frihet" har en søkt å ivareta gjennom egnede strukturer, som ulike typer fagstrukturer, f.eks disipliner eller gjennom forskningspolitiske/administrative strukturer, som f.eks ulike utgaver av forskningsrådsstyring.

Grunnforskningen har hatt tradisjon for å være strengt fagstyrt (f.eks gjennom det tidligere NAVF) mens den anvendte forskning har hatt sedvane for f.eks å ha et visst innslag av sentrale brukergrupper i styrende organer. Det har imidlertid aldri vært noen norm om interesserepresentasjon i slike

organer. Forskerne selv har ingen sterke interesseorganisasjoner (sammenliknet med enkelte andre profesjonsgrupper), med legitimitet til å gripe inn i faglige prioriteringer. F.eks Forskerforbundet har aldri hatt noen sentral plass (om noen?) forskningens styringsorganer. I den grad vi vil finne innslag av interesserepresentasjon eller -konsultasjon, vil vi tro det vil være i egenskap av interesser som "berørt part" med nærhet til forskningens problemvalg og resultater (f.eks Norske meierier, Norges idrettsforbund, Funksjonshemmedes fellesforbund) eller i egenskap av status som "samfunnsinstitusjoner" (f.eks LO, NHO).

Men også innenfor den anvendte forskningen håndheves vanligvis et betydelig innslag av kravet om "forskningens frihet" og kravet om armlengdes avstand mellom forsker og andre interessenter.

Oppsummerende - til tross for utvikling i (forskningsråds)struktur og fag som kan peke i retning av økt interesserepresentasjon - fins det også en rekke faktorer som trekker mot antitesen: Vi vil ikke finne noe vesentlig (eller økt) engasjement blant interesseorganisasjoner i utformingen av norsk forskningspolitikk.

1.5 Problemstillinger

Hovedintensjonen med denne studien er å få mer deskriptiv kunnskap om interesseorganisasjonenes rolle i norsk forskningspolitikk. Ikke minst er vi interessert i å få et mer nyansert bilde - blant annet vil følgende spørsmål stå sentralt i notatets hoveddel, del 2:

- I hvilken grad er interessseorganisasjonene en del av det forskningspolitiske systemet på ulike styringsnivå?

- Hvilke organisasjoner står for det største engasjementet i denne sammenheng?

- Hvilke kanaler benytter de ulike organisasjonene seg av - bevilgninger?, representasjon?, konsultasjon?

- Er det forskjeller mellom fagområder mht organisasjonsdeltakelse?

Som nevnt i 1.3 - "...posisjoner som bekles" - gir ikke automatisk innflytelse. Interesseorganisasjonenes grad av *deltakelse* er et rent empirisk spørsmål som vi vil søke å besvare så langt det lar seg gjøre innenfor gitte tids- og

ressursrammer. Interesseorganisasjonenes grad av *innflytelse*, derimot, er et langt mer omfattende spørsmål som krever undersøkelser i den enkelte organisasjon vedrørende opplevelse av påvirkning og påvirkningsmuligheter. Vi vil likevel i noen grad drøfte organisasjoners - om ikke innflytelse - så innflytelses*potensiale*.

I tillegg til de konkrete spørsmålene vist til over, griper studien inn i andre, mer grunnleggende og mer abstrakte problemstillinger som vi kun kan tangere i dette notatet: Studier av forholdet mellom interesseorganisasjoner og offentlige myndigheter handler om "styring av forskning" og endog om "forskning og demokrati". Litteraturtilfanget på feltet generelt (om ikke knyttet til forskning) er etter hvert blitt relativt omfattende.

I denne litteraturen er det bl.a vanlig å spørre seg i hvilken grad organiserte interesser framstår som en trussel mot det etablerte, dvs søker å skaffe seg innflytelse over offentlig politikk (jf. "pressgruppelitteraturen"). Alternativt retter en søkelyset mot "antitesen" - partnerforholdet mellom offentlige myndigheter og organiserte samfunnsinteresser, altså mot det gjensidige avhengighetsforholdet som skaper legitimitet og tillit for begge parter. Forut for slike spørsmål peker en gjerne på det (for mange) overordnede problemet: Bidrar innflytelsen til slike organiserte grupper til å forsterke eller kompensere skjevheter i den overordnede og nasjonalt orienterte rutinepolitikken?

Med hensyn til vår studie vil vi i noen grad tangere slike spørsmål i rapportens avslutningsdel, del 3. Oppmerksomheten vil likevel i all hovedsak bli viet de konkrete empiriske spørsmålene vist til over.

1.6 Overordnet tilnærming

Vi minner om at rapporten er resultat av en mindre studie, nærmest et forprosjekt med begrenset mulighet til å fordype seg i problemstillingene. Vi håper imidlertid å kunne leve opp til sentrale intensjoner med en slik første studie - bidra med dokumentasjon, stille noen spørsmål samt peke på hva som eventuelt bør forfølges i andre studier.

Undersøkelsesobjektet er "organiserte interesser" eller "interesseorganisasjoner": Det har sannsynligvis gått fram av framstillingen foran, vi minner likevel om at det her tenkes på organisasjoner utenom det tradisjonelle beslutningsapparatet og de etablerte finansieringsveiene i forskningen, dvs organisasjoner utenom:

- Storting/regjering
- Departementer
- Forskningsråd
- Næringslivet/foretakssektor

Det handler altså om organiserte interesser eksternt de nevnte sektorene som synliggjør seg i forskningssamfunnet, enten gjennom FoU-bevilgninger av en størrelsesorden som kan få betydning for den aktuelle forskningen på feltet eller gjennom deltakelse i forskningspolitiske/-administrative fora.

Framstillingen er tredelt: Herværende del, *del 1*, er gjort rede for under 1.1. I den empiriske delen, *del 2*, skiller vi mellom tre typer kanaler som interesseorganisasjonene kan manifestere sitt forskningsengasjement igjennom: 1) bevilgninger, 2) representasjon og 3) konsultasjon. Det er kategorier som også er benyttet i den øvrige litteraturen om forholdet mellom offentlige myndigheter og organiserte interesser (jf. f.eks Egeberg, 1981).

Det er primært den observerbare "deltakelse" vi kan framskaffe konkrete data om. Som nevnt tillater vi oss likevel å drøfte organisasjonenes innflytelsespotensial i tilknytning til hver av de tre typer forskningsengasjement (bevilgninger, representasjon og konsultasjon).

Notatets del 3 er forbeholdt diskusjon og avsluttende merknader. Her oppsummerer og drøfter vi bl.a resultatene fra den empiriske undersøkelsen i del 3 ved hjelp av begreper og innfallsvinkler fra del 1. Vi vil også vurdere eventuelle veier for videre studier på feltet.

1.7 Datagrunnlag

Vi har benyttet ulike kilder, primært skriftlig materiale. Oversikter fra Forskningsstatistikken har gitt innsikt i *bevilgningsstrømmene* fra interesseorganisasjonene til det offentlige FoU-systemet.

Med hensyn til organisasjonenes deltakelse gjennom *representasjon* har de ulike områdeadministrasjonene i Forskningsrådet vært behjelpelige med å framskaffe data over representasjonen i hovedstyre og områdestyrer, i programstyrer, i grupper og utvalg. Gjennom årsmeldinger og annet skriftlig materiale har vi fått tilsvarende opplysninger for den tidligere forskningsrådsorganisasjonen.

Oversikter over deltakelse gjennom *konsultasjon* er innhentet fra Forskningsavdelingen i Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (KUF). Avdelingen har vennligst oversendt lister over høringsinstanser i forbindelse med høringene til relevante offentlige utredninger de siste årene.

I del 2 har vi valgt å gå nærmere inn på noen enkeltorganisasjoner. Data i den forbindelse har vi fått gjennom tilsendt materiale og samtaler med relevante personer i organisasjoner der det tilgjengelige skriftlige materiale har vært mangelfullt for vårt formål. Ellers har vi benyttet oss av tilgjengelig litteratur av mer teoretisk/analytisk karakter som omhandler forholdet mellom organiserte interesser og offentlige myndigheter generelt (jf. 1.2).

Del 2:
Deltakelses- og innflytelsesmønstre

Nedenfor følger en presentasjon av aktuelle organiserte interesser, typologisert etter kanaler for deltakelse. Som nevnt i del 1 har vi valgt å se nærmere på de aktuelle interessene alt etter om de manifesterer seg gjennom:

- Penger
- Representasjon
- Konsultasjon

I behandlingen av de ulike kategoriene søker vi dels å kartlegge hvilke interesseorganisasjoner som *deltar* gjennom de ulike kanalene, dels søker vi i noen grad å drøfte hvorvidt disse organisasjonene kan tenkes å ha *innflytelse* på den ordinære forskningspolitikken gjennom de ulike typer forskningsengasjement.

2 Deltakelse og innflytelse gjennom penger

Hvilke organisasjoner (utenom offentlige myndigheter, næringslivet og utlandet) bevilger penger til forskning?

For å besvare spørsmålet har vi kartlagt organisasjoner som enten bevilger penger til organer som forvalter forskning - det strategiske nivå - eller til organer som driver forskning - det utøvende nivå.

Oversikten inkluderer kun organisasjoner som på noenlunde regulær basis bevilger penger over en viss størrelsesorden; over en mill kr. pr. år. Sporadiske småbeløp faller derfor utenfor denne framstillingen.

En slik oversikt gir en viss innsikt i de aktuelle organisasjoners grad av *deltakelse/involvering* mht penger innenfor det strategiske og utførende nivå i forskningen. Den sier imidlertid lite om grad av *innflytelse* (selv om det gjerne er slik at "makta følger pengestrømmen"). Til det kreves kvalitativt orienterte undersøkelser der en ser nærmere på hvilke typer styringssignaler som blir gitt gjennom bevilgninger, f.eks grad av øremerking, i hvilken grad bevilgningene medfører tett kontakt med de utførende institusjonene, type bevilgning - prosjekt, program, etc.

Som nevnt i del 1, vil vi i noen grad diskutere deltakende interessers grad av innflytelse; i en begrenset studie som dette, vil likevel dybden i framstillingen på dette punktet bli relativt begrenset.

Kildematerialet er primært hentet fra Forskningsstatistikken, budsjettoppgaver fra Forskningsrådet (og de tidligere forskningsrådene) og Utredningsinstituttets statsbudsjettanalyser.

2.1 Deltakelse

2.1.1 Det strategiske nivå

Det tenkes her på organisasjoner som bevilger penger direkte til Forskningsrådet /de tidligere forskningsrådene. Det dreier seg om kategorien "andre" i Forskningsrådets (forskningrådenes) inntektsbudsjett, altså organer utover departementer, industri/næringsliv og andre offentlige kilder. En gjennomgang av inntektsregnskapene for de ulike rådene i 1992 og for de ulike områdene i Forskningsrådet for 1994 viser følgende bilde:

> Kategorien "Diverse inntekter" i Forskningsrådets 1994 regnskap er totalt vel 30 mill kr. (der områdene for strategi, økonomi og administrasjon er holdt utenfor). Disse midlene fordeler seg med den høgste summen på Området for kultur og samfunn (14,5 mill) og den minste på Området for industri og energi (2 mill kr.).

Henvendelser til de ulike budsjettenhetene innenfor hvert område tilsier at inntektene fra "Diverse kilder" for de fleste områdene dreier seg om mindre beløp (under en million) fra ulike kilder. Beløpet fra Kommunenes sentralforbund (KS) skiller seg imidlertid ut med 3,4 mill kr innenfor Området kultur og samfunn.

Dette bildet blir bekreftet ved gjennomgang av årsmeldingene for 1992 for hvert av de tidligere forskningsrådene: Kommunenes sentralforbund er den største enkeltkilden med 3,3 mill kr til NORAS. Landbruksforskningsrådet (NLVF) hadde også en relativt stor enkeltpost - "midler over jordbruksavtalen" -, 12 mill kr. Disse midlene ansees likevel ikke som interessante i vår sammenheng; "jordbruksavtalen" er ikke en organisasjon, dessuten dreier det seg primært om offentlige midler og i forskningsrådets budsjett for 1995 er "jordbruksavtalen" rubrisert under Landbruksdepartementets bevilgning.

Oppsummerende: Kun en kilde utenom de ordinære bevilgningskildene i rutinepolitikken bevilger et vesentlig beløp til det strategiske nivå. Det gjelder:

- Kommunenes sentralforbund

2.1.2 Det utførende nivå

Det tenkes her på organisasjoner som rutinemessig bevilger penger direkte til den utførende sektor i forskningen (utenom næringslivets laboratorier), altså den delen av forskningen som foregår innenfor UoH-institusjonene eller instituttsektoren.

I forskningsstatistikken gjelder det kategorien "andre"[1], dvs finansieringskilder utenom offentlig kilder, næringslivet[2] og "utlandet". Nedenfor følger noen hovedtall for denne kategorien med hensyn til totale bevilgninger, bevilgninger fordelt på hhv UoH sektoren og instituttene, hvilke organisasjoner som står for de største bevilgningene i denne sammenheng samt hvilke fagområder de i hovedsak retter seg mot. Vi benytter forskningsstatistikkens 1993 tall.

Noen hovedtall

Totalt: I 1993 bevilget "andre kilder" 432 mill kr til FoU. Disse midlene utgjorde ca. 3 prosent av den totale FoU finansiering (næringslivet inkludert) dette året. Til sammenlikning utgjorde offentlige kilder knapt 50 prosent av totalbevilgningen.

Sektorvis: 36 prosent av "andre kilder" gikk til UoH sektoren (156 mill kr), 69 prosent til instituttene (276 mill kr).

---

1 Kategorien "andre"har imidlertid langt flere bestanddeler enn private fond/private organisasjoner; f.eks inngår også lån, tidligere opptjente overskudd, egne inntekter og gaver. For UoH-sektoren utgjorde likevel private fond/private og organisasjoner knapt 70 prosent i 1993.

2 Enkelte organisasjoner er likevel rubrisert under "næringslivet" som f.eks Kommunenes sentralforbund og NHO.

A) UoH sektoren: Fagområdet medisin skiller seg klart ut som største mottaker, med en andel på 72 prosent av midlene, så følger matematikk/ naturvitenskap - 12 prosent, ellers mindre prosentandeler mht de andre fagområdene. I forskningsstatistikken finnes oppsett over hvilke organisasjoner som utgjør "andre kilder", det dreier seg nesten utelukkende om private fond. Følgende fire organisasjoner og fond bevilger knapt 70 prosent av de aktuelle midlene (det finnes selvsagt en rekke andre fond, men som bevilger kun småbeløp (under 3 mill kr):

- Den norske kreftforening, ca	65 mill kr(-93)
- Nasjonalforeningen (hjerte/kar), ca	18 mill kr(-93)
- Anders Jahres fond, ca	10 mill kr(-93)
- Den norske lægeforening, ca	8 mill kr(-93)

Innenfor medisin nærmer bevilgningen fra "andre kilder", dvs private fond og organisasjoner seg den fra Forskningsrådet til all medisinsk forskning (125 mill kr i 1993).

B) Instituttsektoren: I motsetning til UoH-sektoren er det langt mer komplisert å finne ut tilsvarende tall for instituttsektoren. En del undersøkelser tilsier likevel at følgende to kilder står for de største enkeltbevilgningene:

- Den norske kreftforening når det gjelder medisin (Institutt for kreftforskning, Radiumhospitalet, ca 17 mill. kr, 1993)

- Kommunenes sentralforbund når det gjelder samfunnsvitenskap (ca. 24 mill til KS-forskning 1993, gjennom de regionale stiftelsene).

Oppsummerende: Med forbehold om heftelser ved tallmaterialet (jf. note 1 og 2) er det likevel lite dristig å framheve to organisasjoner som framtredende bevilgningskilder på det utførende nivå i forskningen:

- Den norske kreftforening og
- Kommunenes sentralforbund

2.2 Innflytelse?

Innflyelse gjennom penger vil i første rekke være avhengig av størrelsen på midlene for den enkelte aktør. Det er lite dristig å anta at et relativt stort bidrag til FoU innenfor et fagfelt i større grad vil kunne innvirke på fagfeltets profil enn mer beskjedne bevilgninger. Likeens antar vi at grad av konsentrasjon i spredningen av midlene vil ha betydning for grad av innflytelse: En tynn spredning over en rekke institusjoner vil ha mindre gjennomslagskraft enn større grad av samling i fordelingen av bevilgningene. Videre er det rimelig å anta at grad av innflytelse vil være avhengig av i hvilken grad det ligger bevisste, uttalte forskningspolitiske betraktninger til grunn for bevilgningene. Et eget fagadministrativt apparat i den enkelte organisasjon, for forvaltning av forskningsmidlene, trekker i samme retning.

Størrelsen på bevilgningene til de aktuelle interessene i denne sammenheng vil i første rekke ha innflytelse på *omfanget* av den aktuelle forskningen det bevilges penger til. Er bevilgningen særdeles omfattende kan den også få implikasjoner for omfanget av annen forskning i grenseland. Innflytelse på *innholdet* i og prioriteringer innenfor den aktuelle forskningen vil imidlertid være bestemt av styrken i organisasjonens forskningspolitiske engasjement og dens forskningsadministrative apparat internt.

Nedenfor drøfter vi kort disse punktene i forhold til organisasjonene nevnt over.

Den norske kreftforening

Kreftforeningen har som hovedformål å bidra til å redusere kreftdødeligheten. Foreningens arbeid er konsentrert rundt kreftforskning, omsorg, informasjon og forebyggende virksomhet. Forskning er det største innsatsområdet. I 1992 gikk ca. 90 mill kr. til FoU-virksomhet, knapt 60 prosent av foreningens totale regnskap (disponibelt til formål) (Årsmelding, 1992, Kreftforeningen). Til sammenlikning bevilget det tidligere Rådet for medisinsk forskning (RMF) 134 mill kr. til all medisinsk forskning dette året (Årsmelding, 1992, NAVF/RMF). I 1994 var foreningens forskningsbevilgning noe redusert, vel 83 mill kr (Årsmelding, 1994).

Med sin omfattende forskningsbevilgning blir den Norske kreftforening en vesentlig bidragsyter til biomedisinsk forskning i Norge. Forvaltningen av forskningsmidlene i regi av kreftforeningen har en overordnet struktur som minner om Forskningsrådets organisering innenfor Området medisin og helse (Årsmeldinger, 1992-94, Kreftforeningen):

Forskningsvirksomheten er konsentrert rundt fire permanente enheter; et vitenskapelig råd, et forskningsutvalg, fem faggrupper og et sekretariat.

Det vitenskapelige råd (18 personer) er et strategisk rådgivende organ overfor styret i Kreftforeningen. Det har som hovedoppgave å stå for en fortløpende debatt om forskningsprofilen i foreningen samt kritisk evaluere den pågående forskningsaktivitet og identifisere aktuelle satsningsområder. *Forskningsutvalget* (7 personer) har innstillende myndighet overfor styret og generalsekretæren etter at de fem faggruppene har avgitt innstilling. De fem *faggruppene* retter seg mot hovedinnsatsområdene innenfor kreftforskningen: Grunnforskning (2 grupper), eksperimentell forskning (1 gruppe), klinisk forskning (1 gruppe) og epidemiologisk forskning (1 gruppe).

De ulike nivåene i strukturen blir bundet sammen gjennom personoverlapping. Stort sett kun professorer i medisin bekler vervene innenfor de ulike organene.

Ved inngangen til 1995 lønnet Kreftforeningen 276 personer som arbeidet med forskning. De fordelte seg på følgende stillingskategorier (Årsmelding 1994, Kreftforeningen):

- 87 rekrutteringsstillinger
- 17 post.doc. stillinger
- 10 forskere
- 140 tekniske assistenter
- 11 studentstipendiater
- 11 diverse stillinger

Rekruttering og kompetanseoppbygging er et sentralt mål med forskningsengasjementet i foreningen som bl.a inkluderer rekrutteringsstipend, post.-doc. stipend, studentstipend og utdeling av forskningspris (500.000 kr.).

Grunnforskningen er det største forskningsfeltet og får den største andelen av midlene.

Kreftforeningen har ikke egne forskningsinstitutter - forskningsvirksomheten er integrert i den ordinære forskning ved universiteter, høgskoler og større sykehus.

Oppsummerende: Kreftforeningen bevilger penger til FoU i en størrelsesorden som langt overgår andre kilders bevilgninger til kreftforskning. Tallmaterialet viser også at foreningens FoU-bevilgning nærmer seg Forsk-

ningsrådets midler til all medisinsk forskning. Det er derfor et utvetydig faktum at Den norske kreftforening har stor innflytelse på omfanget av forskningen innenfor sitt felt. Av opplysningene over finner vi det også rimelig å slutte at foreningen har nærmest full innflytelse over innhold i og prioriteringer innenfor kreftforskningen: For det første fordi foreningen er organisert nærmest som et miniforskningsråd innenfor sitt felt. For det andre fordi den nasjonale prioriteringsinstans innenfor norsk medisinsk forskning, Forskningsrådet, bevilger kun en beskjeden sum til kreftforskning pga Kreftforeningens omfattende bevilgning. Lenge bevilget det tidligere RMF nærmest ingenting til kreftforskning (Søgnen, 1994).

Med kreftforeningens store FoU-bevilgning er det ikke nøvendigvis kun kreftforskningen foreningen har innflytelse over: Med såpass omfattende midler i et presset forskningssystem kan det tenkes at Kreftforeningens FoU-bevilgning også kan ha innflytelse på omfanget av annen medisinsk forskning: F.eks ved at rekrutter på student- og dr. nivå søker seg til bevilgningskanalene innenfor kreftforskning i håp om penger heller enn til annen medisinsk forskning med langt magrere finansielt grunnlag. Selv om de fleste vil betrakte kreftforeningens forskningsmidler som et ubetinget gode, kan de, slik bruken av dem er organisert i dag, implisere en skjevhet i forskningsprofilen innenfor medisinsk forskning samlet (Forskningspolitisk råd, 1988). Foreløpig har vi ikke empirisk grunnlag til å trekke slutninger på dette punkt.

Kommunenes sentralforbund

Kommunenes sentralforbund (KS) er en interesse- og arbeidsgiverorganisasjon for landets kommuner og fylkeskommuner. I regi av KS drives en egen finansieringsordning for forskning og utvikling, KS-forskning. Denne ordningen har som uttalt mål å påvirke den nasjonale FoU-politikk (Brofoss, 1993:7). KS-forskning disponerer ca. 30 mill.kr pr år til ulike FoU tiltak. Mer konkret går midlene til følgende tiltak (KSs 4-års plan 1992-96):

- Forskningsformidling
- Finansiering av FoU
- Påvirkningsarbeid rettet mot den nasjonale forskningspolitikken
- Utvikling av de regionale forskningsstiftelsene

Her behandles primært forskningsfinansieringen, ca 90 mill kr av KSs forskningsbudsjett går til dette formålet.

KS-forskning er et fond som baserer seg på innbetalinger fra kommuner, fylkeskommuner og stat. Fondet har egne styringsorganer uavhengig av (men likevel i pakt med) KS egne styringsorganer.

KS driver ikke forskning i egen regi, dvs organisasjonen eier ikke forskningsinstitutter, men som vi har sett under 2.1, bevilger organisasjonen penger til det ordinære strategiske og utøvende nivå i forskningen.

KS bevilger omtrent utelukkende midler til kommunalforskning, rett nok til et bredt spekter av temaområder innenfor denne forskningen: miljøvern, oppvekstvilkår, lokal utvikling, planlegging og økonomi.

Forskningsmidlene fordeler seg på delfinansiering av forskningsprogrammer og bevilgninger til forskningsinstitutter og regionale forskningsstiftelser.

Forskningsstiftelsene har en spesiell prioritet hos KS. I perioden 1988-92 utgjorde de årlige midlene til stiftelsene mellom en fjerdedel og en tiendedel av KS-forskning sitt budsjett. I løpet av en seks års periode (1988-92) gikk knapt 25 mill kr KS-midler til kommunalforskning i regi av stiftelsene, et ikke ubetydelig bidrag til forskningen på feltet.

Midlene fordeler seg relativt ujevnt på de ulike stiftelsene: For Østlandsforskning og Møreforskning representerer KS-bevilgningen om lag 8 prosent, mens for Nordlandsforskning og Vestlandsforskning utgjør den henholdsvis om lag 5 prosent og 3 prosent. For de to førstnevnte institusjonene har KS-bevilgningen sannsynligvis en viss innflytelse på institusjonenes fagprofil (Brofoss, 1993:43).

Oppsummerende: KS har utvetydig en viss innflytelse på *omfanget* av kommunalforskningen gjennom sine forskningsbevilgninger. I en evaluering av KS-forskning konkluderes det med at:

> "Det vi kan fastslå er at KS-forskning har bidratt til at kommunalforskning har blitt større enn den sannsynligvis ellers ville ha blitt ganske enkelt ved at KS har tilført over 130 mill kr til potten. På så sett har KS forskning vært viktig. Hvorvidt dette har trukket med seg penger fra andre kilder er imidlertid mer tvilsomt" (Brofoss, 1993;15).

KS har sannsynligvis også en viss innflytelse på *innhold og prioriteringer* innenfor kommunalforskningen. Evalueringen konkluderer imidlertid med at den sannsynligvis ikke er så stor, i alle fall langt mindre enn KS-forskning i utgangspunktet hadde tenkt seg.

Nasjonalforeningen Det norske råd for hjerte- og karsykdommer
Nasjonalforeningens hjerte-karråd er en del av Nasjonalforeningen for Folkehelsen. Nasjonalforeningen er den viktigste finansieringskilde for hjerte-karforskningen her i landet.

Overordnet skal denne forskningen rette seg inn mot hjertesykdommers utgangspunkt og utvikling. Flertallet av forskerne som hjerte-karrådet lønner, arbeider innenfor dette feltet. I senere år er det også blitt bevilget forskningsmidler til "hjerneslag" og "slagpasienter".

I 1993 bevilget hjerte-karrådet 17,5 mill kr til forskning. Rådet lønner ca. 70 forskere og tekniske assistenter årlig.

Nasjonalforeningens hjerte-karråd har siden starten bevilget vel 200 mill kr til norsk hjerteforskning. Denne innsatsen har ifølge rådet bragt norsk hjerte-karforskning opp i verdenstoppen (Nasjonalforeningens årsmelding, 1993).

De styrende organer i Nasjonalforeningens hjerte-karråd består av:

- Et eksekutivutvalg
- Et arbeidsutvalg
- Et stipendieutvalg

Eksekutivutvalget står for rådets løpende virksomhet. Arbeidsutvalget består av leder og nestleder i rådet samt 8 professorer/overleger. Det er arbeidsutvalget som fordeler forskningsmidlene, men etter innstilling fra stipendieutvalget.

Oppsummerende: Nasjonalforeningens hjerte-karråd må ansees som en viktig finansieringskilde for norsk hjerteforskning og står for en innsats som langt overgår den offentlige innsats gjennom Norges forskningsråd på dette feltet. Forskningsinnsatsen gjennom hjerte-karrådet må betraktes som et supplement til den offentlige innsatsen og ikke et alternativ: Som for Kreftforeningen synes også hjerte-karrådets forskningsadministrative rutiner ikke å avvike vesentlig fra Forskningsrådets mht indre struktur, normer for innstilling til og tildeling av midler, etc. I likhet med Kreftforeningen er hjerte-karrådets forskningsvirksomhet integrert i den ordinære forskning ved universiteter, høgskoler og større sykehus.

Anders Jahres fond

Fondet ble opprettet ved et gavebrev til Universitetet i Oslo i august i 1953. I følge statuttene skal to tredje deler av fondet anvendes "...til forskning og vitenskap innen det medisinske fagområdet og en fjerdedel til juridiske fag og til forskning ved NTH (kjemi og skipsbygging)". Anders Jahres fond bevilget 10,2 mill kr. totalt til norsk forskning i 1993, herav ca 8 mill kr til medisinsk forskning. Fondets styre skal fordele midlene i henhold til statuttene. Styret ledes av rektor ved Universitetet i Oslo og har medlemmer fra det medisinske- og det juridiske fakultet og fra NTHs professorutvalg. Universitetsdirektøren ved Universitet i Oslo er fondets forretningsfører.

Oppsummerende: Anders Jahres fond er med sine nær 10 mill årlig en ikke uvesentlig bidragsyter til norsk forskning, det gjelder spesielt innenfor medisinsk forskning. Fondets betydning innenfor medisin kan likevel ikke sammenliknes med de frivillige foreningenes verken med hensyn til bevilgningenes størrelse eller indre forskningspolitisk apparat. Fondet kan strengt tatt heller ikke betraktes som en interesseorganisasjon, men som en ekstern gave forvaltet i nær kobling til administrasjonen ved Universitet i Oslo.

2.3 Konkluderende merknader

Få organiserte interesser av typen vi undersøker, bevilger midler til FoU av en størrelsesorden som kan tenkes å ha betydning for det totale finansieringsbildet.

Det dreier seg om få finansieringskilder både innenfor det utøvende nivå, UoH sektoren og instituttsektoren og innenfor det strategiske nivå. De få som skiller seg ut, bidrar imidlertid med relativt mye penger (etter norske forhold), det gjelder først og fremst fondene innenfor medisin, som innenfor UoH-sektoren står for omtrent samme beløp som offentlige kilder.

Av de fire organene vi har valgt å se nærmere på, skiller Den norske kreftforening seg ut: Både FoU bevilgningens størrelse og ikke minst foreningens fagadministrative apparat for forskning gjør denne organisasjonen til en relativt innflytelsesrik aktør innen norsk medisinsk forskning. Det gjelder til en viss grad Nasjonalforeningen (gjennom hjerte-karrådet) som også bevilger et relativt stort beløp til forskning. Denne organisasjonen er likevel ikke et "miniforskningsråd" som Kreftforeningen og kan ikke - så langt vi kjenner foreningen - betraktes som en tilsvarende sentral forskningspolitisk aktør.

Med hensyn til andre organer vi har nevnt, spiller Kommunenes sentralforbund en ikke uvesentlig rolle innenfor samfunnsforskningen både gjennom sin forskningsbevilgning og den forskningspolitiske bevissthet til grunn for bevilgningene. Organisasjonens rolle innenfor samfunnsforskning kan likevel ikke sammenliknes med Kreftforeningens innenfor medisinsk forskning.

Anders Jahres fond har selvsagt betydning gjennom sitt økonomiske bidrag, men kan ikke betraktes som noen sentral aktør i denne sammenheng.

3 Deltakelse og innflytelse gjennom representasjon

Organiserte interessers nærvær gjennom representasjon i norsk forskning kan skje på ulike måter og i ulike fora. Som nevnt i kap.1 avgrenser vi oss her til det politiske- og det strategiske nivå. Med det *strategiske* nivå tenkes det på deltakelse i forskningsrådsorganisasjonen, dvs. i sentrale styringsorganer som Forskningsrådets hovedstyre og områdestyrer, men også på andre nivåer i Forskningsrådet som programstyrer, komiteer, utvalg, etc.

Med hensyn til det *politiske* nivå tenkes det her på aktuelle fora der organisasjoner møter offentlige myndigheter. De gjelder først og fremst de midlertidige regjeringsoppnevnte utvalg som med jevne mellomrom dukker opp på forskningsområdet. Vi vil imidlertid også se nærmere på et tidligere permanent utvalg i denne sammenheng: Det rådgivende forskningspolitiske organet, først lagt til Hovedkomiteen, senere til Forskningspolitisk råd.

Utvalgsordningen er generelt et sentralt møtested for stat og organisasjoner og et - vil vi tro - velegnet objekt for studie av interesseorganisasjoners deltakelse, også på forskningsområdet.

Deltakelse i utvalg, områdestyrer, programstyrer, etc., gir ikke automatisk innflytelse (i vår betydning, jf. del 1), men *kan* gjøre det. Nedenfor gjør vi i første omgang rede for deltakelse. Deretter drøftes kort mulig grad av innflytelse generelt og spesielt for organisasjoner som synes å være særskilt sentrale.

Som i bolken om "penger" kan vi mht "representasjon" vise til håndfaste tallstørrelser for *deltagelse*. Når det kommer til den langt mer ressurskrevende drøftingen av *innflytelse*, derimot, må vi som i framstillingen foran, nøye oss med til dels løse vurderinger der det hadde vært ønskelig med grundigere analyser og data (jf.1.4).

3.1 Deltakelse

Deltakelsen på det *strategiske nivå* bygger på en gjennomgang av representasjonen i forskningsrådsorganisasjonen på ulike nivåer. Vi har sett på interesseorganisasjonenes deltakelse både innenfor nåværende rådsorganisasjon og innenfor den tidligere fem-rådsstrukturen. Vi har valgt å undersøke begge rådsmodellene dels for å få et bredere datatilfang, dels og hovedsakelig for å kartlegge mulige endringer fra gammel til ny rådsordning på dette punktet.

Med hensyn til deltakelsen på det *politiske nivå* holder vi oss som nevnt over til de to arenaene som synes aktuelle i denne sammenheng - de midlertidige regjeringsoppnevnte utvalgene og det tidligere permanente Forskningspolitisk råd (og forgjengeren Hovedkomiteen).

Med hensyn til undersøkelsen av forskningsrådsorganisasjonen gjelder den for året 1994 for Norges forskningsråd og for året 1992 for den tidligere forskningsrådstrukturen. Når det gjelder de offentlige utvalgene har vi av ulike årsaker (jf. 3.1.2) måttet forholde oss til et relativt langt tidsspenn, perioden 1980-94.

Generelt tar vi kun stilling til hvilke og hvor mange organisasjoner som har sete i de ulike organene. Det ligger utenfor rammen av denne studien å undersøke i hvert enkelt tilfelle hvilke føringer som ligger til grunn for den aktuelle organisasjonedeltakelsen, mht til hvem som har tatt initiativet til deltakelse (organisasjonen eller myndighetsorganet) og hvem som har utpekt/nominert organisasjonsrepresentanten (organisasjonen eller myndighetsorganet). I organer der det foreligger en eksklusiv deltakelsesrett for organisasjoner derimot (som i enkelte av de tidligere forskningsrådene), kommenterer vi det.

3.1.1 Det strategiske nivå: Forskningsrådsorganisasjonen

A) Norges forskningsråd

Hovedstyre- og områdestyrenivå

I intensjonserklæringene for Forskningsrådet het det at de styrende organer skulle ha en bred samfunnsmessig sammensetning (St.meld.nr.36 (1992-93): 51). På den annen side ble ikke interesseorganisasjonene gitt noen eksklusiv deltakelsesrett som f.eks i det tidligere NORAS. I hvilken grad er så interesseorganisasjonene blitt del av det "samfunnsmessige" innslag i Forskningsrådets *overordnede* organer?

I disse organene må representasjonen av organiserte interesser betraktes som relativt beskjeden, men like fullt klart til stede og jevnt spredt ut over de ulike styringsorganene. I følge våre undersøkelser dreier det seg om 5 organisasjonsrepresentanter (til sammen innenfor hovedstyre og områdestyrer) av i alt 52 representanter (totalt) på disse styringsnivåene. En av disse organisasjonene skiller seg ut med representanter fordelt på flere enheter; det gjelder en av de store organisasjonene i arbeids- og næringslivet, LO med en representant i Hovedstyret, en i Området for miljø og utvikling (MU) og en i Området for medisin og helse (MH) ved Norsk kommuneforbund.

Generelt gjelder det at det er de store ressursrike interesseorganisasjonene som er representert på dette nivået. Utover LO deltar Norske meierier (1 repr.) og Kommunenes sentralforbund (1 repr.). Tabell 1 nedenfor viser organisasjonenes representanter fordelt på de ulike områdene. En ser at alle områdene har slike representanter i styrene unntatt Området for naturvitenskap og teknologi (NT) og Området for industri og energi (IE).

Tabell 1 Antall representanter og organisasjonesrepresentanter i Forskningsrådet totalt og fordelt på hovedstyre og områdestyrer

	Hoved-styre	BF	IE	KS	MH	MU	NT	Totalt
Repr.	10	7	7	7	7	7	7	52
Org. repr.	1	1	0	1	1	1	0	5

Programstyrer, komiteer og utvalg

Undersøkelsen på dette nivået dekker samtlige komiteer, programstyrer og utvalg i regi av Forskningsrådet (jf. tabell 2, 3 og 4):

Totalbildet viser også her en relativ beskjeden representasjon av interesseorganisasjoner: I de 156 programmer og utvalg (med et primært faglig formål) fins det ca. 46[3] organisasjonsrepresentanter. Siden omtrent alle programmene og utvalgene med interesserepresentasjon har en organisasjonsrepresentant, innebærer det at rundt 30 prosent av alle programmer og komiteer har innslag av interesseorganisasjoner. Disse organisasjonsrepresentantene har imidlertid en relativ god spredning på ulike organisasjoner: De 46 organisasjonsrepresentantene er spredt på ca. 23[4] organisasjoner. Enkelte organisasjoner synes likevel å gå igjen innenfor de ulike områdene. Det viser seg enten ved at en organisasjon er representert i flere programmer innenfor det samme området eller at samme organisasjon går igjenn på tvers av områdene (jf. tabell 4).

---

3 Tallet "46" må betraktes som *noenlunde* korrekt. Det har et element av skjønn, det gjelder antall organisasjonsrepresentanter i MU som vi har satt til ca. 7. Oversiktene over programmene fra dette området var ikke utformet slik at det var mulig å skille ut organisasjonsrepresentantene spesielt. Titlene på representantene innenfor enkelte av programmene tilsa imidlertid at 7 organisasjonsrepresentanter synes rimelig innenfor dette området.

4 Som følge av fotnote 3, vil også tallet "23" ha et visst innslag av skjønn.

Mer konkret kan en oppsummere hovedfunnene slik:

- Området for kultur og samfunn har klart flest organisasjonsrepresentanter, målt både relativt (i forhold til antall utvalg og programstyrer) og i absolutte tall. Dette området har 16 organisasjonsrepresentanter fordelt på (enkelte av de) 35 grupper/utvalg/programstyrer. Forholdstallet for de andre områdene på dette punktet går fram av tabell 2. Området for naturvitenskap og teknologi skiller seg ut med ingen organisasjonsrepresentanter på noen nivåer.

- Tre organisasjoner skiller seg ut med relativt høy grad av representativitet innenfor de ulike områdene (jf. tabell 4). Det gjelder:

  - Norges hovedorganisasjon (NHO)
  - Kommunenes sentralforbund (KS)
  - Landsorganisasjonen (LO)

- Som nevnt over har vi "gjengangerne", men likevel i moderat grad. Graden av spredning (mht antall organisasjonsrepresentanter i forhold til organisasjonstype) er relativt minst innenfor KS-området som har flest organisasjonsrepresentanter, men med liten spredning på organisasjonstype; de 16 representantene er fordelt på 5 organisasjoner med dominans av Kommunenes sentralforbund og NHO (tabell 3). IE har noe større spredning med dominans av LO. MH og BF har relativt størst spredning. Mer detaljerte opplysninger på dette punktet går fram av tabell 4.

- Ellers merker vi oss hvilke interesser som (nesten) ikke deltar på disse styringsnivåene. Det gjelder primærnæringsinteressene med lav grad av deltakelse. Det undrer oss likevel mer at miljøorganisasjonene omtrent er fraværende til tross for FoU-satsing på miljø i senere år. Er det slik at de ikke blir anmodet om å delta eller er det eget valg?

  Av en rundspørring til de mest sentrale organisasjonene på feltet (Norges naturvernforbund, Bellona, Green peace, Framtiden i våre hender og Villmarksfondet) går det fram at de dels ikke har kunnet prioritere forskningsspørsmål i konkurranse med mer aksjonsrettet aktivitet (Bellona), dels at de mener ikke å ha tunge nok (og mange nok) fagfolk til å bekle slike verv (Naturvernforbundet) og dels at de primært

ønsker å bygge opp slik aktivitet i egen regi (Framtiden i våre hender). Naturvernforbundet f.eks viste til at det hadde hatt to forespørsler fra Forskningsrådet det siste året vedrørende deltagelse, men har måttet takke nei.

- Med hensyn til type organisasjon blant dem som deltar, skiller en kategori seg ut med relativt mange enheter. Det gjelder interesser knyttet til "helse- og sosial" som deltar med hele 6 enheter (Rådet for funksjonshemmede, Funksjonshemmedes fellesforbund, Nasjonalforeningen for folkehelsen, Norsk forskningsfond for alternativ medisin, Landsforeningen til støtte ved krybbedød, Landsforbundet for hjerte- og lungesyke).

Tabell 2 Antall programmer, komiteer, utvalg; antall org.representanter og forholdstallet mellom programmer, komiteer, utvalg og org.repr fordelt på områdene i Forskningsrådet, 1994

	BF	IE	KS	MH	MU	NT	Totalt
Progr.,komit.,utvalg	10	53	35	24	27	7	156
Org. repr.	4	11	16	10	7	0	46
Org. repr./ Progr.	0,4	0,2	0,5	0,4	0,2	0	0,3

Tabell 3[5] Spredning: Antall organisasjonsrepresentanter fordelt på antall organisasjoner innenfor Forskningsrådets områder, 1994

	BF	IE	KS	MH	MU	NT
Org. repr.	4	11	16	10	7	0
Intr. org.	4	7	5	7	?	0
Org./Repr.	1	0,6	0,3	0,7	?	0

5 Tabellen har et par spørsmålstegn i rutene knyttet til MU. For forklaring, se note 3 (s. 28).

Tabell 4 Type organisasjoner representert innenfor Forskningsrådets områder, 1994

	BF	IE	KS	MH	MU	NT	Totalt
KS			4	2			6
Rådet for funksj. hemm.			1				1
NHO		2	4	1			7
LO	1	4	2	2			9
Norgeskrigsseilerforb.			1				1
Landsforb.hjerte og lunges.			1				1
Nasj. for folkehelsen				1			1
Norskf.fond alt. med.				1			1
Norges idrettsforbd.				2			2
Lands.f krybbe.død				1			1
Rederiforb.		2					2
Eksportrådet		1					1
N.avis.landsf.		1					1
Transb.fellesf.		1					1
Norgesfisk.l.	1						1
Norgesskog.f.	1						1
Norskskog.b.for.	1						1
Funksj.fellesf.			1				1
Sum	4	11	14	10	7[6]	0	46

B) Den tidligere rådsorganisasjonen

Er så dette hovedbildet av forskningsrådet mht interesserepresentasjon en konsekvens av reorganiseringen av forskningsrådssystemet til ett forskningsråd? En undersøkelse av de fem rådenes overordnede styringsorganer, grupper og utvalg for året 1992 (året 1989 for NAVF pga problemer mht tilgang på fullstendige data for 1992) gir en pekepinn:

> Hovedkonklusjonen er at deltakelsesmønsteret for organiserte interesser innenfor den tidligere rådsstrukturen ikke avviker dramatisk fra det mønsteret vi viste til for Forskningsrådet. Det er imidlertid tydelige forskjeller på et par punkter; de knytter seg til antallet organisasjonsrepre-

6 Observante leser vil undre seg over at MU ender opp med 7 organisasjoner samlet. For forklaring, se note 3.

sentanter som er vesentlig høyere (totalt) i den tidligere forskningsrådsorganisasjonen enn i Forskningsrådet og til type organisasjoner: Interessene knyttet til primærnæringene var langt sterkere representert i tidligere enn i nåværende rådsstruktur.

Nedenfor utdyper vi dette bildet. Som for framstillingen av Forskningsrådet skiller vi mellom de overordnede styringsorganer (råd og styrer) og de spesifikt faglige organer på lavere nivå i rådsorganisasjonen (programmer, komiteer og utvalg).

Styre- og rådsforsamlinger

Mens vi på hovedstyre- og områdestyrenivå i Norges forskningsråd registrerte kun 5 organisasjonsrepresentanter (1994) fant vi at organisasjonsrepresentasjonen innenfor den tidligere rådsorganisasjonen teller hele 28 organisasjonsrepresentanter (av 118 repr. totalt) på styre- og rådsnivå (tabell 5). Mens "organisasjonene" i Forskningsrådet ikke er gitt noen eksklusiv deltakelsesrett på noen nivåer, hadde organisasjonene slik deltakelsesrett i enkelte av de tidligere rådene. I NORAS f.eks hadde "organisasjonene" oppnevningsrett til 5 av de 20 rådsrepresentantene.

Til forskjell fra Forskningsrådet hadde fire av de fem tidligere rådene relativt omfattende rådsforsamlinger i tillegg til styrene. Det var primært i disse rådsforsamlingene organisasjonene hadde sitt sete. Det forandrer likevel ikke det faktum at organisasjonene hadde en langt mer omfattende representasjon i overordnede organer (totalt sett) innenfor det tidligere rådssystemet enn det nåværende. Det gjelder både relativt, målt i forhold til det totale antall representanter og målt i absolutte tall (jf. tabell 3 og tabell 4).

Næringsinteressene knyttet til primærnæringene stod for en relativt stor andel av organisasjonsrepresentasjonen i den gamle rådsstrukturen gjennom landbruks- og fiskeriforskningsrådet (NLVF og NFFR). Det er først og fremst fraværet (nesten) av disse interessene som forklarer den relativt store forskjellen mellom den nye og den gamle rådsstrukturen i denne sammenheng, vel og merke mht *overordnede* styringsorganer.

Programstyrer, komiteer og utvalg

På programstyre- og utvalgsnivå har vi ikke registrert vesentlige endringer mellom ny og gammel forskningsrådsordning. Det samlede antall rådsrepresentanter i programmer og utvalg er likevel noe høyere i Forskningsrådet enn innenfor de gamle rådene (til sammen), jf. tabell 6. Forskjellen er

likevel ubetydelig. Generelt gjelder det likevel at organisasjonsrepresentasjonen i disse enhetene må karakteriseres som relativt beskjeden både innenfor de tidligere fem rådene og i Norges Forskningsråd: I de 225 programmer, komiteer og utvalg på disse nivåene i de tidligere forskningsrådene (1992) deltok 57 organisasjonsrepresentanter mens det i de 162 tilsvarende enhetene i Forskningsrådet (1994) deltok 46 organisasjonsrepresentanter.

Som i den tidligere rådsstrukturen konsentreres organisasjonsrepresentasjonen rundt få organisasjoner, ikke overraskende er det de samme organisasjoner som går igjenn innenfor de tidligere rådene som i Forskningsrådet: LO, NHO, og KS. Men til forskjell fra Forskningsrådet er innslaget av representanter fra primærnæringene relativt stort også på programnivå i de tidligere rådene. Disse interessene er nesten fraværende i Forskningsrådets programmer, komiteer og utvalg.

Som i Forskningsrådets Område for kultur og samfunn, er det rådet som ivaretok den anvendte samfunnsvitenskapen (NORAS), som også hadde flest organisasjonsrepresentanter innenfor den tidligere rådsstrukturen, tett fulgt av NTNF (jf.tabell 4). Det er vel neppe så overraskende: Noe av legitimitetsgrunnlaget for det tidligere NORAS (nå videreført i Kultur og samfunn) var blant annet forskning for særskilte samfunnsgrupper, svake grupper, etc. hvis brukergrupper gjerne er interessorganisasjoner. Det tidligere NAVF hadde en særdeles lav organisasjonsdeltakelse (3 representanter) i forhold til et omfattende antall programmer/utvalg (131). Det kan forklares ved at NAVF primært var et grunnforskningsråd, de fleste programmene og utvalgene hadde en ren forskersammensetning.

Mer utfyllende viser undersøkelsen av forskningsrådene (jf. tabell 5 og 6):

- **NAVF**: *Styre- og rådsnivå*: I det aktuelle året (1989) var ingen organisasjoner representert verken i NAVFs styre eller i rådsforsamlingene innenfor de ulike fagrådene.

  I NAVFs mange *programstyrer og utvalg* (ca. 131 i 1989) satt det kun tre organisasjonsrepresentanter: Det galdt Redd barna (programmet for Miljø og utvikling), Norges krigsseilerforbund (programmet Handelsflåten i krig) og Kommunenes sentralforbund (programmet Sosiale og økonomiske konsekvenser av stagnasjon og nedgang i folketallet.

3.1.2 Det politiske nivå

Nedenfor ser vi nærmere på to arenaer der organisasjonene møter forskningspolitiske myndigheter. Det gjelder to typer utvalg. Vi retter primært søkelyset mot relevante *midlertidige* regjeringsoppnevnte utvalg de siste årene. Vi tillater oss imidlertid også å se kort på et tidligere *permanent* utvalg, det forhenværende Forskningspolitisk råd (tidligere Hovedkomiteen for norsk forskning). I dag er denne funksjonen lagt til Norges forskningsråd.

Regjeringsoppnevnte utvalg

En må her benytte et 15-års perspektiv for å oppnå et noenlunde anstendig datagrunnlag. I perioden 1980-95 har det likevel bare vært fire regjeringsoppnevnte utvalg innenfor forskningsområdet direkte (forskningsorganisasjonen) eller indirekte (høyere utdanning) som har munnet ut i offentlige utredninger. Det gjelder:

- *Thulin-utvalget*, oppnevnt i 1980 for å vurdere den offentlige støtte til teknisk-industriell forskning og utvikling i Norge.

- *Gjærevoll-utvalget*, oppnevnt i 1980 for å vurdere grunnforskningens vilkår i Norge.

- *Hernes-utvalget*, oppnevnt i 1987 for å vurdere mål, organisering og prioritering innenfor høyere utdanning og forskning fram mot år 2000-2010.

- *Grøholt-utvalget*, oppnevnt i 1990 for å vurdere styringsstrukturen i norsk forskning med vekt på forskningsrådsnivået.

Ved oppnevningen av utvalgene har det vært lagt vekt på å få med representanter fra de viktigste interesser og brukergrupper (jf. f.eks. NOU 1991: 24:9). I hvilken grad har så interesseorganisasjonene vært vurdert som et relevant representasjonsobjekt i denne sammenheng?

Hovedkonklusjonen er at organisasjonsrepresentasjon langt fra har vært et dominerende fenomen i de offentlige utvalgene på forskningsområdet (jf. tabell 7).

Thulin-utvalget skiller seg likevel ut med særdeles få utvalgsmedlemmer samlet sett, men med relativ høg grad av organisasjonsrepresentasjon: I det fem-mannssterke utvalget kom to medlemmer fra interesseorganisasjoner, mer konkret fra:

- LO
- Norges Industriforbund (nå inkludert i NHO)

Både Hernes- og Grøholt-utvalget var relativt omfattende utvalg målt i antall utvalgsmedlemmer, med henholdsvis 9 og 10 medlemmer. I Hernes-utvalget satt to organisasjonsrepresentanter:

- Norsk studentunion
- Yrkesorganisasjonenes sentralforbund

I Grøholt-utvalget var ingen organisasjoner representert. Det galdt også Gjærevoll-utvalget.

Tabell 7 Antall representanter (totalt) og antall organisasjonsrepresentanter i relevante regjeringsoppnevnte utvalg

	"Thulin"	"Gjærevoll"	"Hernes"	"Grøholt"
Repr.	5	8	9	10
Org.repr.	2	0	2	0

Forskningspolitisk råd

Forgjengeren til forskningspolitisk råd, Hovedkomiteen for norsk forskning, ble opprettet i 1965. Den var et rådgivende organ for regjeringen og hadde som formål å sikre regjeringen "...det best mulige grunnlag for avgjørelser når det gjelder landets forskningspolitikk (Vedtektene, paragraf 1).

Vi har sett nærmere på representasjonsgrunnlaget i komiteens siste periode (jf. beretning 1980 og -81). Av de 16 komitemedlemmene kom ett fra en interesseorganisasjon, LO. De andre kom overveiende fra forskningsmiljøene i tillegg til noen fra industrien. Selv om medlemmene var oppnevnt på personlig grunnlag, var alle tilbakeført til" institusjon" i beretningene.

I 1983 ble Hovedkomiteen erstattet av Forskningspolitisk råd. Med bakgrunn i kritikken av Hovedkomiteen ble det lagt vekt på at etterfølgeren skulle dekke forskningssystemet som helhet, på tvers av gruppeinteresser og

institusjonsgrenser. Personkabalen i rådet måtte være slik at den garanterte tyngde på sentrale forskningspolitiske områder, den skulle også ha et visst innslag av viktige brukermiljøer (Forskningspolitisk råd, melding nr. 6).

I rådets siste periode talte rådsforsamlingen 12 medlemmer. Medlemmene er ikke tilbakeført til institusjon, men vi kan ikke se at noen av dem har sete i en interesseorganisasjon.

Vi kan slutte at den tidligere rådgiverfunksjonen - det være seg gjennom Hovedkomiteen eller Forskningspolitisk råd - ikke var en kanal for organiserte interesser. Når forskningspolitisk rådgivning nå er lagt til Forskningsrådet, har interesseorganisasjonene definitivt ikke tapt noen arena.

3.2 Innflytelse?

Framstillingen over viser at interesseorganisasjonene rett nok er til stede både på det strategiske nivå, i forskningsrådsorganisasjonens ulike organer og i noen grad på det politiske nivå, her avgrenset til relevante regjeringsoppnevnte utvalg og til de tidligere rådgivende organene på forskningsområdet. Vi har imidlertid fastslått at representasjonen er relativt beskjeden både i Forskningsrådet og i de tidligere forskningsrådene. Det gjelder også i de ulike politisk initierte utvalgene. Vi mener derfor å ha et visst grunnlag for å slutte at interesseorganisasjonene som *helhet* generelt ikke har vesentlig innflytelse i norsk forskningspolitikk.

Hva så med *enkeltorganisasjoners* deltakelse og mulighet for innflytelse? Tross alt er en rekke interesseorganisasjoner spredt rundt om i forskningssystemet og noen med relativ høg deltakelsesfrekvens (jf. 3.1.1). Før vi drøfter disse organisasjonenes muligheter for innflytelse, ser vi nærmere på hva vi vet om interesseorganisasjoners påvirkningsmuligheter generelt i liknende råd og utvalg. Her låner vi resultater fra Maktutredningens studier av utvalg fra 1980 som rett nok ikke forholdt seg til forskningsområdet, men som vi antar har (med modifikasjoner) overføringsverdi til forskningspolitikken.

Interesseorganisasjoners innflytelse i kollegiale organer generelt. I kollegiale organer som programmer, utvalg o.l. er problemløsningen primært karakterisert av konsultasjon, sondering og tilpasning heller enn direkte konfrontasjon gjennom f.eks avstemning. Et annet sentralt kjennetegn ved slike organer er en relativ bred deltagelse på tvers av sektorer, institusjoner, fag, etc. Studier av ulike typer utvalg viser at deltakelsen i et "ordinært" utvalg er langt mindre regulert enn i en typisk forhandlingsorganisasjon.

Med "regulert" tenkes det her både på regulering av antall deltakere, av problemer som skal drøftes og av tilgangen på aksepterte løsninger. Siden program- og utvalgsorganisasjonen i mange tilfeller kan være relativ løs, kan utfallet av utvalgsarbeidet være vanskelig å predikere. Det innebærer at deltakernes innvirkning på andre deltakere kan være diffus. Generelt heter det i Maktutredningens studier av utvalgsordningen at gevinsten av deltakelse ikke er så åpenbar - dvs. det er vanskelig å påpeke direkte effekter av utvalgsarbeidet på interesseorganisasjonens følelse av suksess eller fiasko i politikken (Egeberg, 1981). Innflytelse i denne sammenheng vil imidlertid ikke kun være knyttet til innholdet i politikken (komiteenes/utvalgenes output), men også til trekk ved utvalgsorganiseringen: Formelt sett vil deltakerne (f.eks interesseorganisasjonene) ha relativt liten innflytelse på opprettelse, mandatutforming og sammensetning i f.eks de departements- og regjeringsoppnevnte utvalg. De aktuelle studiene tilsa likevel at de politiske/administrative myndigheters kontroll med utvalgsordningen ikke ble utøvd særlig restriktivt.

Interesseorganisasjonene er likevel interesserte i å delta i utvalgssystemet. 60 prosent av organisasjonslederne er endog positive til flere permanente samarbeidsorganer mellom organisasjoner og stat viser studiene fra begynnelsen av 80-tallet (Egeberg, 1981). I fortolkningen av dette resultatet holder en fram viktigheten av det ekspressive aspektet ved utvalgsdeltakelse.

Generelt er organisasjonsdeltakelsen i utvalgsorganisasjonen skjev. Det er først og fremst organisasjonene i arbeids- og næringslivet som deltar med en dominans av LO-organisasjonene og primærnæringsorganisasjonene. Tilgang på organisasjonsressurser, spesielt sekretariatsstørrelse og antall heltidsansatte blir framholdt som en viktig faktor for deltakelse - og i neste omgang for innflytelse. Et indre apparat gir trygghet og støtte til å gå inn i saksområdet. Er det aktuelle utvalget innenfor interesseorganisasjonens eget saksområde, øker det sjansen for aktivt engasjement.

Interesseorganisasjoners innflytelse i forskningsrådsorganer generelt. Som for utvalg generelt, vil vi tro at effekten av deltakelse også kan bli relativt diffus for interesseorganisasjoner i forskningsrådsorganer: Slik vi kjenner forskningsrådsorganisasjonen på ulike nivåer, er den relativt bredt sammensatt, er av midlertidig karakter og har en typisk kollegial arbeidsform - alle karakteristika som kjennetegner utvalgsorganisasjonen og som kan bidra til et relativt upredikerbart utfall av deltakelsen (Ødegård, 1991). Som

for utvalg generelt, vil interesseorganisasjonenes kontroll med organiseringen av slike midlertidige forskningsrådsorganer være relativ lav: Både innenfor den nåværende og den tidligere forskningsrådsorganisasjonen skjer (skjedde) oppnevnelse og mandatutforming i regi av forskningsrådene selv. Studier viser at selve initiativet til f.eks forskningsprogrammer kan skje eksternt, men det vil da primært komme fra tunge brukergrupper som departementer og industri i tillegg til hovedkilden, forskningsmiljøene selv (Ødegård, 1991).

Innflytelsespotensialet for den enkelte interesseorganisasjon vil slik være av begrenset karakter. Det er også et par andre momenter som bygger opp under en slik slutning. For det første: Av framstillingen over gikk det fram at når deltakelsen skjer innenfor utvalg på interesseorganisasjonens eget saksområde, vil engasjementet (og potensialet for innflytelse) være større enn i motsatt tilfelle. Vi vil tro at dette også vil gjelde for organisasjonsdeltakelsen på forskningsområdet. Sjansen for" eget saksområde" for smale interesseorganisasjoner vil imidlertid være begrenset innenfor styringsorganer på forskningsområdet: De fleste forskningsprogrammer vil rett nok ha et mål, men ofte noe diffust - det ligger i forskningens natur - og det vil vanligvis rette seg mot et relativt bredt felt. Det samme gjelder for (uten sammenlikning for øvrig) de regjeringsoppnevnte utvalgene vi har vist til som har hatt særdeles vide mandater.

For det andre har vi pekt på at innflytelsespotensialet øker med organisjonens grad av indre administrativt apparat. Vi har vist til at de store interesseorganisasjonene som LO, NHO og KS er blant gjengangerne i programmer og utvalg på forskningsområdet. I den grad enkeltinteresser har reell innflytelse i denne sammenheng må det være disse organisasjonene med store organisasjonsapparater og relativ høy deltakelsesfrekvens i floraen av programmer og utvalg (jf. 3.1.1).

I hvilken grad står så disse organisasjonene for en forskningspolitikk? Hvordan ser de på seg selv som forskningspolitiske aktører? Har de selv opplevelsen av innflytelse i denne sammenheng?

Gjengangernes innflytelsespotensiale. Nedenfor ser vi kort på "gjengangernes" grad av indre forskningspolitisk liv samt en drøfting av innflytelsespotensiale som forskningspolitisk aktør:

LO

Landsorganisasjonen er den største arbeidstakerorganisasjonen her i landet og består av 37 forbund.

LO har aldri hatt et utviklet forskningspolitisk apparat og har det heller ikke i dag, går det fram av en samtale i LOs avdeling for næringsliv. Organisasjonen har hatt et forskningsutvalg som fungerte i kort tid, vel to år. Det er nedlagt. En er nå (vår 1995) i ferd med å opprette et nytt utvalg med sekretariat lagt til Avdeling for næringsliv.

Det nye utvalget skal organiseres over en annen lest enn det forrige. Feilen med forgjengeren var primært sammensetningen: Forbundene oppnevnte forskere "som primært var opptatt av sine prosjekter" (intervju).

Det nye utvalget skal være et politisk rådgivende organ med underutvalg for ulike sektorer av forskningen.

For øvrig har LO et spesielt forhold til det utøvende nivå i forskningen gjennom forskningsstiftelsen FAFO.

Generelt ser LO uutnyttede muligheter for økt engasjement og innflytelse overfor forskningsadministrative- og forskningspolitiske myndigheter: Blant annet blir knapphet på kompetente personer til programstyrer, utvalg, etc oppgitt som en hindring for større omfang av LO representanter i forskningspolitiske organer.

Oppsummerende: LO er utvetydig en synlig enhet i forskningspolitiske organer på ulike nivåer (jf. 3.1). Organisasjonen har imidlertid et relativ svakt indre apparat for å bistå og å følge opp de bekledte posisjoner.

NHO

NHO er den største arbeidsgiverorganisasjonen her i landet med ca. 10 000 medlemsbedrifter. Medlemsbedriftene har primært base i håndverk, industri og tjenesteytende virksomhet, men etter hvert med et betydelig tilsig fra varehandel og fristilte offentlig eiede virksomheter (f.eks. SINTEF).

I historisk perspektiv har ikke NHO stått for en kontinuerlig forskningspolitikk, men primært engasjert seg i forskningspolitiske saker, går det fram i et intervju i NHOs seksjon for Kompetanse. Fra tid til annen har organisasjonen gitt ut dokumenter som gir uttrykk for organisasjonens ståsted på feltet, som f.eks i "FoU for industrivekst" fra 1992. Denne analysen blir omtalt som et utpreget politisk dokument.

Generelt har organisasjonen som mål å arbeide for FoU både "nedover" mot bedriftene, for økt bruk og utnyttelse av FoU - og "oppover" og "utover"

mot forskningspolitiske-/administrative myndigheter. Av årsmelding for 1994 går det fram at "...NHO har vært en pådriver for utvikling og igangsetting av programmer som skal stimulere FoU i bedriftene"...."I tillegg arbeides det videre med skatte-incentiver knyttet til FoU i bedriftene. NHO vil legge økt vekt på norske bedrifters deltakelse i internasjonalt forskningssamarbeide".

NHO hadde et forskningsutvalg som del av en gammel struktur. I 1993 gjennomgikk organisasjonen en større reorganiseringsprosess. FoU-spørsmålene er nå lagt til en egen seksjon benevnt "Kompetanse" knyttet til ett av de tre hovedområdene i organisasjonen: "Næringspolitikk og internasjonalisering". Gjennom Kompetanse skal en bl.a søke å utvikle en forskningspolitikk som skal favne både utdanningpolitikk (på alle nivåer) og forskningspolitikk.

NHO virker gjennom bl.a 29 landsforeninger. Noen av de store landsforeningene har egne forskningsutvalg. I intensjonene for framtidig utdannings- og forskningspolitikk er det en utfordring å forankre policy-utformingen mht til FoU mer systematisk i landsforeningene, samt å generere rutiner for bransjemessige forskningsplaner.

Med hensyn til innflytelse overfor offentlige myndigheter opplever en at..."Næringsdepartementet lytter" (intervju). En del av medlemmene har også tradisjon for å drive lobby overfor politikere. En konkluderer likevel at NHO bør bli mer..."intens overfor departementene"- og også i noen grad politikerne. Generelt ser en et uutnyttet potensiale mht innflytelse overfor politiske myndigheter i denne sammenheng (intervju).

Oppsummerende: NHO har lenge ansett seg som en synlig forskningspolitisk aktør, men har i følge organisasjonen selv arbeidet for kortsiktig og usystematisk på feltet. Organisasjonen ser et klart potensiale mht innflytelse på forskningspolitiske myndigheter og er i ferd med å utforme en mer konsekvent og mer aktiv utdannings- og forskningspolitisk strategi.

KS

Vi viser til omtalen av KS under 2.2.

3.3 Konkluderende merknader

Hovedbildet. Innslaget av interesseorganisasjoner forskningsadministrative/ politiske organer innenfor norsk forskning må betraktes som relativt beskjedent. Det gjelder både innenfor de overordnede styringsorganene i

forskningsrådsorganisasjonen og innenfor de etter hvert mange programmer, styrer og utvalg. Det gjelder også innenfor både den tidligere og den nåværende rådsorganisasjonen så vel som i de regjeringsoppnevnte utvalgene på feltet og i de tidligere forskningspolitiske rådgivningsorganene. Skjønt "beskjedent" er et relativt begrep: Vi har benyttet en så pass svak formulering fordi andelen organisasjonsrepresentanter tross alt er relativt liten i forhold til det totale antall programmer, komiteer og utvalg. I Forskningsrådet fins det en (eller maksimum to representanter) i 30 prosent av alle utvalg, programmer og komiteer (jf. 3.1.1). På den annen side - gitt refleksjonene i del 1 (1.4) rundt "forskningens karakter" - er det neppe rimelig å forvente et vesentlig større innslag av organisasjonsrepresentanter i forskningspolitiske/-administrative organer.

Forskningsrådsorganisasjonen. Med hensyn til forskningsrådsorganisasjonen er innslaget av interesser likevel vesentlig større i den tidligere rådsorganisasjonen (målt både relativt og i absolutte tall) enn i dagens modell. Det gjelder imidlertid innenfor de *overordnede* rådsorganer, ikke på programstyre- og utvalgsnivå der innslaget av interesseorganisasjoner er noe større innenfor den nye rådsstrukturen.

Ellers preges både gammel og ny ordning av det vi har benevnt gjengangerne blant interesseorganisasjonene, de store organisasjonene i arbeids- og næringslivet (LO, NHO, KS). Disse organisasjonene går igjenn på alle nivåer i forskningsorganisasjonen (hovedstyre, områdestyrer, programstyrer og i styre, råd og utvalg innenfor de tidligere rådene) og på tvers av fagområdene/områdestyrene. Mer spesifisert har vi vist til følgende bilde:

Vi har pekt på fraværet av primærnæringsinteressene i den nye rådsorganisasjonen i forhold til de tidligere fem rådene. Vi har også vist til fraværet av miljøinteressene i Forskningsrådet som heller ikke deltok i forgjengernes organer. På den andre siden skisserer studien en overrepresentasjon av interesser knyttet til helse- og sosialsektoren - som er (nesten) ny med dagens rådsmodell.

Utvalgsorganisasjonen. Som nevnt over: De regjeringsoppnevnte utvalgene skiller seg ikke vesentlig fra forskningsrådsorganisasjonen: Innslaget av interesseorganisasjoner har ikke vært spesielt framtredende i noen av utvalgene de siste 15 årene, med unntak av Thulinutvalget fra 1981 der 2 av de 5 utvalgsmedlemmene representerte interesseorganisasjoner (LO og Industriforbundet). To av de fire utvalgene vi har sett på, hadde ingen slik repre-

sentasjon. Svak organisasjonsdeltakelse gjelder også de tidligere forskningspolitiske rådgivingsorganene. Når rådgivningsfunksjonen nå er lagt til Forskningsrådet, har interesseorganisasjonene derfor ikke tapt et tidligere domene.

Hovedkonklusjon - liten innflytelse gjennom representasjon? I diskusjonen under 3.2 drøftet vi noen generelle forutsetninger mht organisasjonsdeltakelse og muligheter for innflytelse. Her sluttet vi at interesseorganisasjonene gjennom representasjon ikke har vesentlig innflytelse på arenaer der forskningspolitiske beslutninger blir tatt, de er for spredt og tynt representert til det. De er likevel til stede i det forskningspolitiske bildet og noen få i vesentlig større grad enn andre. Kan de dermed karakteriseres som (sentrale) innflytelsesrike forskningspolitiske aktører?

Vi fant å slutte at rett nok er organisasjoner som KS, NHO og LO en ikke uvesentlig del av det forskningspolitiske bildet og som det i noen grad - vil vi tro - må tas hensyn til. Enkelte av disse har imidlertid pr i dag et såpass passivt forskningspolitisk engasjement som nok hindrer dem i å bli de forskningspolitiske aktører som de potensielt kunne ha vært. De gjelder spesielt LO, men også i noen grad NHO. For begge gjelder det imidlertid at de både ønsker og er i ferd med å opparbeide en mer aktiv indre forskningspolitisk profil. For KS stiller det seg imidlertid noe annerledes: Fra kap.2 vet vi at denne organisasjonen bevilger en ikke ubetydelig sum penger til forskning hvert år og har dessuten et velprøvd forskningspolitisk apparat - slik må den betraktes som kanskje den mest sentrale aktør blant interesseorganisasjonene. Det rører likevel ikke ved hovedkonklusjonen: Organisasjonene generelt - også de "store" - har ikke vesentlig betydning som forskningspolitiske aktører gjennom representasjon, men synes heller ikke å utnytte sitt potensiale som interesserepresentanter.

4 Deltakelse og innflytelse gjennom formell konsultasjon

Om organisasjonene i liten grad deltar direkte i utvalgsarbeidet, kan deres deltakelse som forskningspolitisk aktør også måles etter i hvilken grad de opptrer som høringsinstans i forbindelse med relevante offentlige utredninger. Med "høring" forstår vi "...den atferd hvorved et offentlig organ anmoder andre institusjoner eller organisasjoner (såkalte "berørte parter") om skriftlig uttalelse i en sak før vedtak formelt treffes" (Egeberg, 1981:82). Det er også mulig for organisasjoner å levere en slik uttalelse uten oppmodning fra offentlige myndigheter.

Nedenfor gjør vi rede for høringene i forbindelse med de fire offentlige utvalgene fra kap. 3.1.2 - Thulin-, Gjærevoll-, Hernes- og Grøholt-utvalget. Som for punktene om "penger" og "representasjon" drøfter vi både deltakelsesaspektet og innflytelsespotensialet.

4.1 Deltakelse

Vi har sett på høringsinstansene til de fire utredningene. Datamaterialet her tar form som lange uhåndterlige lister med institusjonsnavn. For å forenkle bildet har vi oppsummert den lille undersøkelsen i tabellen nedenfor (tabell 8).

Tabellen viser antall høringsinstanser totalt i forbindelse med utredningene, men er spesielt viet interesseorganisasjonene. For å få innsikt i hvilke organisasjoner som deltok, er kategorien "type interesse" splittet i profesjonsinteresser som primært refererer seg til de store yrkesorganisasjonene; til interesser knyttet til primærnæringene; til de store ressursrike organisasjonene i arbeids- og næringslivet (LO, NHO/NAF/Industrifondet, Rederiforbundet, Norges eksportråd, etc) og til "andre".

Tabell 8 Oversikt over interesseorganisasjoner som høringsinstans: Antall høringsinstanser (totalt), herav antall interesseorganisasjoner (totalt) og organisasjoner fordelt på "interesse"

Utvalg	Høringsinstanser	Herav interesseorganisasjoner				
		Totalt	Type interesse			
			Profesj.-inter.	Primær-nær.	Arb.-nær.liv	Andre
Hernes	80	54	46	2	5	1
Thulin	41	13	4	0	6	3
Gjærevoll	59	5	4	0	1	0
Grøholt	193	23	2	11	3	5

Tabellen viser at interesseorganisasjonene synes være rimelig godt representert i de ulike utvalgene (ved siden av departementer og institusjoner innenfor forskning og høyere utdanning). Gjærevoll-utvalget som utredet grunnforskningen hadde rimeligvis færrest interesseorganisasjoner blant høringsinstansene. Det relativt høye antallet instanser i forbindelse med Hernes-utvalget skyldes de mange profesjonsorganisasjonene for høyere utdannede som ble en viktig berørt part i forbindelse med forslaget om Norgesnettet. Utover slike hovedtall er det et par interessante (men neppe overraskende) momenter med hensyn til hvilke interesser som var representert i høringsrunden:

For det *første* - de store organisasjonene i arbeids- og næringslivet (LO, NAF/ Norges industriforbund, de sistnevnte nå omgjort til NHO) var rimelig nok representert blant høringsinstansene i alle utvalgene. I Gjærevoll-utvalget var det rett nok kun Norges industriforbund som svarte på henvendelsen, f.eks. LO og NAF var forespurt, men leverte ingen høringsuttalelsen og vi tillater oss å spørre: Ville de to største organisasjonene i arbeids- og næringslivet unnlatt å delta i en høring om norsk grunnforskning i dag?

For det *andre* - de fire utvalgene springer ut av ulike tidsperioder: Thulin- og Gjærevoll-utvalget ble nedsatt på begynnelsen av 80-tallet og Hernes- og Grøholt- utvalget på slutten av ti-året. I de to siste utvalgene merker vi oss (som ikke går fram av tabellen) at f.eks.

Funksjonshemmedes fellesorganisasjon er representert i både "Hernes" og "Grøholt" og ikke i utvalgene fra begynnelsen av 80-tallet. Det samme gjelder Norges naturvernforbund (representert i Grøholt-utvalget) - begge organisasjoner som synes nye på den forskningspolitiske arena. Med hensyn til Funksjonshemmedes fellesforbund var den organisasjonen relativt rikt representert både i det tidligere NORAS (i rådet og i forskningsprogrammer) og nå i Forskningsrådet (tabell 4) sammen med Rådet for funksjonshemmede.

For det *tredje* - ett tall markerer seg i tabellen. Det gjelder Grøholt-utvalget og den relativt høye representasjonen av organisasjoner knyttet til primærnæringene, 10 av disse organisasjonene er knyttet til jordbruks/landbruksinteresser og utgjør nær halvparten av høringsinstansene blant interesseorganisasjonene i dette tilfellet. Uten å spekulere for mye tillater vi oss likevel å antyde at det neppe er tilfeldig: Lanbruksinteressene har lang tradisjon for nærhet til og engasjement i forskning. Fra kap. 2 vet vi at de var representert i relativ stor grad innenfor den tidligere rådsorganisasjonen, ikke minst gjennom sitt eget forskningsråd. Det er derfor ikke så underlig at de både ble bedt om uttalelse i forbindelse med den store rådsomveltningen - og at så mange enheter innenfor næringen valgte å besvare henvendelsen.

4.2 Innflytelse?

Sammen med utvalgssystemet er høringsordningen en av de mest sentrale arenaer for møtet mellom interesseorganisasjoner og offentlige myndigheter (Egeberg, 1981). Vi har sett at et slikt møte også har funnet sted innenfor høringsrundene i forbindelse med de offentlige utvalgene som har vært på forskningsfeltet de siste årene.

Hva vet vi så *generelt* om slike høringers effekt på offentlig politikk? Kan det spores direkte effekter av høringsuttalelser på politisk innhold eller har høringsordningen som organisasjonsform først og fremst en rituell eller ekspressiv karakter?

Høringsordningen er blitt studert bl.a både nasjonalt og i nordisk sammenheng. De nasjonale studiene (Maktutredningen) viser bl. a at det ikke er noe stort gap mellom organisasjonene sine uttalelser (høringsnotater) på den ene siden og forslagene til de aktuelle utvalgene på den andre. Der hvor samsvaret allerede ikke har vært stort opplever en stor andel av organisasjonene at de ofte får gjennomslag for sine synspunkter. Følelsen av gjen-

nomslag er imidlertid størst der organisasjonen blir anmodet om å uttale seg. Uttalelse på eget initiativ har vanligvis liten gjennomslagskraft. Slik er organisasjonene i myndighetenes grep ved at det er myndighetene (departementene) som stort sett bestemmer hvem som skal bli høringsinstans og når en slik beslutningsmulighet skal foreligge. En studie av remissordningen fra 1981 (Egeberg) viste også at myndighetene i første rekke henvender seg til de store ressurssterke organisasjonene i høringsrunden. Det er også en tendens til at det er organisasjoner med egne sekretariater med god fagkompetanse som leverer høringsnotater.

Høringsordningen er som utvalgsordningen en type forhandlings- eller konsultasjonssystem, men lite spesialisert: Antallet deltakere varierer sterkt, men kan ofte være stort. Deltakelsen er generelt lite konsentrert mht bransjer/sektorer.

Dette gjelder også for de fire utvalgene vi har sett på der Thulin-utvalget hadde 41 høringsinstanser og Grøholt-utvalget hadde 193. Videre varierte organisasjonsdeltakelsen fra 5 i Gjærevoll-utvalget til 54 i Hernes-utvalget.

Kan vi så si noe om organisasjonsinnflytelsen gjennom remiss i de fire utvalgene vi har sett på? Her har vi ikke tilstrekkelige data til å kunne gi et fullent svar. Det er imidlertid grunn til å anta at de generelle slutningene vist til over også i noen grad vil gjelde for høringsinstansene på forskningsområdet: Høringsordningen må betraktes som en klar innflytelsesmulighet for interesseorganisasjonen. Siden så pass mange organisasjoner utformer høringsnotater, er det vel grunn til å tro at de opplever muligheten som reell også på et såpass generelt og esoterisk område som forskning.

På Utrednigsinstituttet er det utført studier av høringsrundene i forbindelse med to av utvalgene, Thulin-utvalget (Søgnen, 1983) og Gjærevoll-utvalget (Nås, 1983). En hovedkonklusjon fra Thulin-studien på dette punktet er at de store organisasjonene var på linje med utvalget på sentrale punkter i innstillingen. I analysen av høringene til Gjærevoll går det ikke fram hvordan interesseorganisasjonene forholdt seg, sannsynligvis stod de ikke for noen dramatisk avvikende synspunkter siden de ikke er funnet verdt å nevne.

På bakgrunn av disse studiene er det derfor vanskelig å ha noen klar forestilling om hvorvidt organisasjonene reelt hadde noen innflytelse gjennom høringsrunden i forbindelse med disse to utvalgene.

Mer konkrete slutninger kan vi ikke treffe på dette punktet uten å henvende oss til den enkelte organisasjon for å kartlegge opplevelsen av innflytelse.

4.3 Konkluderende merknader

Høringsrunden - viktig deltakelsesarena. Høringsordningen er en møteplass for interesseorganisasjoner og offentlige myndigheter. Det ligger i intensjonene for ordningen generelt. Det er derfor ikke overraskende at høringsrundene i forbindelse med de regjeringsoppnevnte utvalgene på forskningsområdet har hatt et ikke ubetydelig innslag av interesseorganisasjoner. Interesserepresentasjonen var markert høyest i de to ferskeste utvalgene, Hernes- og Grøholt-utvalget, der henholdsvis "profesjonsinteressene" og "næringsinteressene" innenfor landbruk engasjerte seg sterkt gjennom særdeles mange høringsuttalelser (tabell 8). Interessen fra organisasjonenes side var relativ svak i forbindelse med Gjærevoll utvalget der bl.a de to største organisasjonene i arbeids- og næringslivet, LO og NAF, ikke besvarte henvendelsen i høringen.

Høringsordningen - innflytelsesmulighet for enkelte. Studier viser at interesseorganisasjonene har en potensiell innflytelseskanal gjennom høringer (generelt) og at de ofte opplever å bli hørt (jf. 4.2). Forutsetninger for opplevelsen av slik innflytelse er imidlertid at organisasjonene blir anmodet om deltakelse i høringen og at de har faglige og administrative ressurser til å utarbeide en overbevisende høringsuttalelsen.

Kun de store ressurssterke organisasjonene kan imøtekomme slike forutsetninger. Fra organisasjonslitteraturen vet vi at disse organisasjonene gjerne har en tendens til å innta den samme interesseavveiende (i motsetning til kun en interesseartikulerende) rolle som myndighetene selv og vil ofte avlevere lite kritiske anmerkninger til et departements- eller et regjeringsoppnevnt utvalgs innstilling (Egeberg, 1981). Studier av høringene til to av de regjeringsoppnevnte utvalgene på forskningsområdet tilsier at dette også sannsynligvis vil karakterisere organisasjonsdeltakelsen på dette feltet.

og utvalg. Som det gikk fram av del 1 er dominans av "de store" et framtredende kjennetegn også innenfor andre policyområder.

Som vi har minnet om flere ganger i dette notatet - deltakelse inngir ikke nødvendigvis innflytelse, enten det nå er gjennom penger eller andre typer forskningsengasjement. Vi har imidlertid konstatert at fondene innenfor medisin utvetydig har stor innflytelse på forskningen innenfor sitt felt - Kreftforeningen i den grad at en kan spekulere over mulige negative implikasjoner for annen medisinsk forskning. Ellers har vi konstatert at innflytelse gjennom representasjon og konsultasjon er en langt mer diffus størrelse å måle enn påvirkning gjennom penger. De store organisasjonene har sannsynligvis en viss innflytelse gjennom sin synlighet i et utall styrer, grupper og utvalg og gjennom sin status som samfunnsinstitusjoner. Vi har imidlertid vist til at det nok eksisterer et *mulighetsrom* - sannsynligvis for interesseorganisasjonene generelt - men spesielt for organisasjoner som allerede er godt synlige på den forskningspolitiske arena, men som hittil har bekledt posisjoner mer rituelt enn reelt. Vi har likevel vist til at enkelte av disse organisasjonene (f.eks. NHO, LO) er i ferd med aktivt og bevisst å bygge opp et indre apparat for et mer systematisk forskningspolitisk engasjement.

6 Mulige forklaringer

I del 1 diskuterte vi et par forventninger knyttet til denne lille undersøkelsen av forholdet mellom interesseorganisasjoner og forskningspolitiske myndigheter.

Forventningen om å finne et forskningspolitisk apparat med et vesentlig innslag av interesseorganisasjoner ble ikke innfridd. I forlengelsen av denne forventningen argumenterte vi også for sannsynligheten av et økt korporativt innslag i kjølvannet av bl.a programstyring og ny forskningsrådsmodell (jf. 1.4).

Vi fant ikke at ettrådsmodellen i seg selv har bidratt til flere organisasjoner i styrer og utvalg, snarere tvert i mot, men sammensetningen av organisasjonsfloraen er noe forskjellig - som nevnt fant vi at primærnæringsinteressene stort sett er organisert ut av dagens struktur.

Den andre hypotesen knyttet til forventningen om et langt mer beskjedent innslag av organisasjoner synes å være mer dekkende for realitetene.

Den empiriske analysen i del 2 er ikke velegnet til å forklare det korporative mønsteret vi fant i pengestrømmer, styrer, råd og utvalg. Gjennom intervjuer og skriftlig materiale om enkeltorganisasjoner fikk vi likevel en viss innsikt i mulige forklaringer på at organisasjonene ikke engasjerer seg i større grad på feltet:

Situasjonsbetingede forklaringer. Miljøorganisasjonene f.eks henviste til ulike årsaker til sitt manglende engasjement: Dels mente de ikke å ha tilstrekkelig fagkompetanse, dels at de i mangel av ressurser generelt prioriterer mer handlingsorienterte aktiviteter framfor langsiktige forskningssatsinger og dels at de (enkelte) er i ferd med /ønsker å bygge opp forskning i egen regi. Alle vi var i kontakt med, ønsket prinsipielt å utvide sitt engasjement på FoU-området.

De store organisasjonene (NHO/LO) pekte bl.a på manglende ekspertise og fraværet av systematisk tenkning internt som forklaringer på sin noe passive holdning hittil.

Fag- og systembetingede forklaringer. I del 1 tangerte vi noen mer grunnleggende forklaringer. Den viktigste er sannsynligvis vår påpekning av at forskning er en lite interessevennlig vare. Til tross for forskningens anvendte karakter (i alle fall innenfor en rekke fagområder), er den likevel sterkt preget av faginterne normer om uavhengighet og nøytralitet.

For interesseorganisasjonene kan derfor styring av forskning bli en diffus og lite resultatorientert aktivitet. Dessuten vet vi at deltakelse i kollegiale organer (som f.eks forskningprogrammer) innenfor mer kollektive og generelle saksområder (som f.eks forskning) gir liten gevinst- i alle fall som kan tilbakeføres til den enkelte aktør (jf. 1.3).

Ellers har vi ikke tradisjon for noe sterkt korporativt innslag i forskningen her i landet, selv om primærnæringsinteressene alltid har vært nærværende i den tidligere rådsorganisasjonen. Utover det har vi på forskningsrådssiden hatt en stabil struktur med noenlunde faste aktørgrupper som forskerne selv og de dominerende brukergruppene - industri og statsforvaltning; alt i alt en relativ stabil og til dels lukket struktur i alle fall før den mer flytende programstyringen. Stabil aktørmasse, men med få korporative innslag har vi også sett har preget både de midlertidige utvalgene på forskningsområdet og de permanente rådgivende forskningspolitiske organene. Det er derfor rimelig å tenke seg at i den grad organisasjonsmassen er i ferd med å bevege seg inn i forskningspolitiske arenaer, vil det ta form som en langsom prosess.

7 Begrensninger ved studien

Uformell kontakt: Vi har kun sett på formelle kanaler for organisasjonenes forskningsengasjement. Med hensyn til FoU-bevilgninger fra foreninger og fond, vil vi tro de stort sett blir kanalisert gjennom formelle kanaler (det offentlige FoU- systemet). Med hensyn til organisasjonspåvirkning på andre måter er det en svakhet ved undersøkelsen at vi ikke har kartlagt omfang av og typer uformell kontakt mellom organisasjoner og forskningspolitiske/-administrative organer. Det kan dreie seg om uformelt samarbeid i forbindelse med oppstart av f.eks et forskningsprogram, Forskningsrådets strategiarbeid, utarbeidelse av offentlige utredninger, etc. Det tenkes her på at organisasjoner som allerede er synlige i formelle fora (f.eks de store organisasjonene i arbeids- og næringslivet) sannsynligvis også vil benytte seg av uformelle kontaktformer i forskningspolitiske saker som har betydning for dem.

I forbindelse med Grøholt-innstillingen om ny forskningsrådsorganisasjon f.eks, vet vi at utvalget benyttet seg av uformelle og halvformelle kontaktmøter underveis i arbeidet, det være seg både med departementer og organisasjoner. Av organisasjonene opptrådte spesielt NHO forberedt og engasjert går det fram av samtaler med involverte aktører.

Ad-hoc aktivitet: Som tittelen på denne forstudien tilsier, har vi kun sett på permanente organiserte interessers deltakelses- og innflytelsesmønstre.

Innenfor de fleste policyområder fins det fra tid til annen en eller annen form for spontan interessemarkering, ad hoc aksjoner, sivil ulydighet, etc. Det tenkes her på politiske initiativ som ikke kanaliseres gjennom etablerte organisasjoner, men som i stedet tar form som ad.hoc aktiviteter knyttet til løsning av en bestemt sak. I historisk perspektiv har slike aksjoner ikke vært uvanlige innenfor f.eks. naturvernproblematikk, kvinnesak, lønns- og prisspørsmål, nærmiljø-, abort-, og EU-problematikk.

Forklaringen på slike ad-hoc forsøk blir gjerne knyttet til spesialiseringen/segmenteringen i samfunnet (noen problemer og løsninger blir systematisk organisert ut - "trained incapacy"), til trekk ved beslutningsapparatet (som ikke er i stand til å produsere akseptable vedtak for alle) og ikke minst til trekk ved organisasjonssamfunnet. Med hensyn til det siste punktet har vi tidligere vært inne på tendenser til organisasjonseliter i moderne samfunn (jf. 1.2) -dvs. store organisasjoner som velger "nasjonale" kompromissløsninger og unngår å ta opp en rekke saker som enkeltgrupperinger vil finne

sentrale, men som vil kunne skape splid innad. I slike situasjoner vil ad hoc aksjoner overta den interesseartikuleringsfunksjon som mange etablerte organisasjoner har måttet gi fra seg.

Undersøkelser viser likevel at det ikke nødvendigvis er de "avmektige" og politisk ressurssvake som står forrest i folkebevegelsene (Egeberg et.al, 1978).

Ad hoc virksomhet kan også forklares ved andre faktorer - økt utdanningsnivå, redusert autoritetstro, økt organisasjonserfaring, økt informasjon om aksjonsmuligheter, etc.

Med hensyn til forskning spesielt, kan ikke feltet sies å ha vært hjemsøkt av grasrotbevegelser. Det fins imidlertid eksempler på irreguler atferd for å få visse temaområder på dagsorden - i stikkordsform nevner vi noen:

- Iverksettelse av forskning på krybbedød - som neppe ville ha blitt realisert på daværende tidspunkt uten interessenters lobbyvirksomhet overfor Stortinget.

- Opprettelse av programmet Alternativ framtid i sin tid ville sannsynligvis heller ikke kommet i stand gjennom tradisjonell forskningspolitisk/-administrativ behandling.

- Fra Utredningsinstituttets studier vet vi at hovedinnsatsområdet HEMIL skyldes et ikke ubetydelig press både fra forskere og forskningsadministrative organer (NAVF/RMF) overfor stortingsrepresentanter.

- Innsamlingsaksjonen for forskning på psykisk helse for noen år tilbake kan nærmest betraktes som en folkeaksjon, initiert og organisert primært utenfor det etablerte forskningspolitiske/-administrative apparatet.

Poenget i denne sammenheng - for å få bred innsikt i forskningspolitiske kanaler utover de etablerte tradisjonelle fora er det ikke tilstrekkelig utelukkende å forholde seg til formelle korporative kontaktformer. Kartlegging av den korporative kanal har nå likevel vært vår oppgave i dette forprosjektet. Denne begrensningen bringer oss imidlertid over i neste og avsluttende paragraf.

8 Forslag til videre studier

Selv om studien ikke har avsløret forhold som har noen dramatisk stor innflytelse på norsk forskning, har vi likevel fått dokumentert aspekt ved forskningsorganisasjonen som det ville vært ønskelig å undersøke nærmere.

Det gjelder forhold som vi vet har vesentlig innflytelse på forskningen, men som vi har lite innsikt i med hensyn til grad og innhold. Og det gjelder forhold som vi har tangert i dette notatet - som kan vise seg ikke å ha så stor betydning - men som vi vet lite om generelt.

Nedenfor viser vi kort til noen mulige studieobjekt. Det er fristende å liste opp en rekke forhold (på bakgrunn av studien) som skriker på "nærmere undersøkelse". For ikke å omdanne denne bolken til en programsøknad, avgrenser vi oss i denne omgang til to studier som synes spesielt relevante og interessante fra et organisasjons- styringsperspektiv.

1) Privat finansiering av medisinsk forskning

Utredningsinstituttet har tidligere argumentert for en studie av de private fondene innenfor medisinsk forskning. Denne studien har ytterligere vist behovet for en slik studie. NEM-rapporten fra i sommer fra Den nasjonale forskningsetiske komite for medisin tilsier også en nærmere studie av disse sentrale aktørene i medisinsk forskning (NEM, 1995).

For det første har vi sett at disse fondene klart skiller seg fra alle andre interesseorganisasjoner med hensyn til bevilgninger til forskning. For det andre bevilger fondene penger i en størrelsesorden som vil måtte ha betydning for innretning på den offentlige forskning (innenfor medisin) på en eller annen måte. For det tredje har disse fondene, spesielt Kreftforeningen, en særdeles utviklet indre struktur for forvaltning av forskningsmidlene som det kunne vært interessant å undersøke nærmere mht forskjeller/likheter i forhold til det offentlige systemet: Kan det være at den offentlig finansierte forskning vil ha noe å lære av fondenes fag- og forskningspolitiske praksis? (jf. 2.2).

Sentrale spørsmål innenfor en slik studie ville være i hvilken grad og på hvilken måte fondenes forskningsbevilgninger og (forskningsengasjement for øvrig) kan tenkes å påvirke annen medisinsk forskning. Mer spesifisert: Hvilke konsekvenser har den relativt sterke satsing på et par spesialområder for den basale og anvendte medisinske forskning utenfor disse feltene (mht forskningsprofil/temaområder, rekrutteringsprofil, etc)?

2) Ad hoc aksjoner på forskningsområdet

En dramatisk tittel - i kap.7 behandlet vi irreguler atferd i forskningen bl.a for å få visse temaområder/programområder på dagsorden. Vi tangerte kun temaet i denne bolken og så det som en begrensning ved studien at vi ikke kunne vie det større oppmerksomhet.

Vi henviste f.eks til et utvalg temaområder som "krybbedød", "alternativ framtid", "psykisk helse", "HEMIL", etc, som eksempler på forskning som neppe ville ha kommet i stand ved hjelp av "regulert atferd" in house i Forskningsrådet/de tidligere forskningsrådene. I noen av disse tilfellene har fagfolk vært i allianse med bevegelser og organisasjoner (f.eks HEMIL), i andre tilfeller har fagfolk/forskningsadministrative organer advart mot oppstart av forskningen (f.eks "krybbedød") eller hatt et tvetydig/tilbakeholdent ståsted (f.eks TV-aksjonen for psykisk helse).

Fra rapporter internasjonalt, f.eks opplysninger fra USA, vet vi at forekomsten av direkte aksjoner overfor forskningspolitiske/-administrative organer av ulike slag forekommer stadig oftere. Det gjelder spesielt i tilknytning til medisinsk forskning - der representanter for enkelte pasientgrupper (f.eks aids-pasienter) nå har fått direkte sete (etter sterkt press) i programstyrer som behandler slik forskning.

Her hjemme vet vi at aktiviteten for noe tilsvarende ikke er ukjent - og en utfordring en må forberede seg på å håndtere i kommende år. Fra departementshold (Sosial- og helsedepartementet) viser en til økt hyppighet av organisasjoner, bevegelser som artikulerer behov for forskningsmidler enten ved å henvende seg til departementet eller til stortingsrepresentanter.
Poenget i denne sammenheng: Vi vet lite om betydningen og omfanget av slik utenomfaglig og utenomparlamentarisk atferd. Vi spør:

- Hva betinger slik atferd?

- Har vi et forskningssystem som er lite velegnet til å fange opp ulike gruppers - f.eks svake gruppers - forskningsbehov?

- Hvor fleksible eller åpne er både fagmiljøer og forskningspolitikere overfor nye sosiale bevegelser, nye pasientgrupper, etc - og deres problemer og perspektiver?

Gjennom en studie av slike forhold kan en f.eks vinne innsikt i hvor nødvendig det er å sette i verk særskilte forskningspolitiske tiltak for å formulere og

realisere kunnskapsinteresser som ellers ville ha havnet i bakleksa (W. Mathisen, 1993). Eller vi finner at problemet blir omvendt: Nødvendigheten av å iverksette tiltak for å hindre forskningstiltak på ethvert område med taleføre aksjonister.

Referanser

Brofoss, K.E. (1993): *Kommunenes Sentralforbund som forskningspolitisk aktør*. En delevaluering. Oslo, Utredningsinstituttet, Rapport 11/93.

Egeberg, M. (1981): *Stat og organisasjoner*. Oslo, Universitetsforlaget.

Forskningspolitisk råd (1988): *NAVF - en FoU-partner med utviklingspotensiale*. Rapport fra en komite nedsatt for å evaluere NAVF. Oslo, FR 1988:1. ("Lindqvist-evalueringen".)

Gaasemyr, J. (1978): *Organisasjonsbyråkrati og korporativisme*. Bergen, Universitetsforlaget.

Klausen, K. & P. Selle (red.) (1995): *Frivillig organisering i Norden*. Oslo, Tano.

Lafferty, W. & Ø. Seippel (1995): "Hvor alternative er de alternative organisasjonene?" I: *Tidsskriftet Alternativ Framtid*, 3, (2).

Olsen, J.P. (1978): *Politisk organisering*. Bergen, Universitetsforlaget.

Olsen, J.P. & H. Sætren (1980): *Aksjoner og demokrati*. Bergen, Universitetsforlaget.

Den nasjonale forskningsetiske komite for medisin (1995): *Etiske sider ved prioritering og ressursfordeling i medisinsk forskning*. Oslo, NEM.

Mathisen, W. (1993): Foredrag på forskningspolitisk konferanse om kunnskapsgrunnlaget i norsk forskning. Oslo, Utredningsinstituttet.

March, J.G. & J.P. Olsen (1976): *Ambiguity and choice in organizations*. Bergen, Universitetsforlaget.

Merton, R.K. (1973): *The society of science*. Chicago, University of Chicago Press.

NOU 1981: 30A: *Forskning, teknisk utvikling og industriell innovasjon*. En vurdering av den offentlige støtte til teknisk-industriell utvikling i Norge. (Thulin-innstillingen.)

NOU 1981: 46: *Om grunnforskningens vilkår i Norge.* (Gjærevoll-innstillingen.)

NOU 1988: 28: *Med viten og vilje.* (Hernes-innstillingen.)

NOU 1991: 24: *Organisering for helhet og mangfold i norsk forskning.* (Grøholt-innstillingen).

Nås, S.O. (1983): *Gjærevoll-innstillingen.* Analyse av høringsmaterialet. NAVFs utredningsinstitutt, arbeidsnotat.

Rokkan, S. (1966) "Norway: Numerical democracy and corporate pluralism." I R.A. Dahl (red.): *Political oppositions in Western democracies.* New Haven, Yale University Press.

St.meld. nr. 43 (1991-92): *Et godt råd for forskning.* Om endringer i forskningsrådsstrukturen.

St.meld. nr. 36 (1992-93): *Forskning for fellesskapet.*

Søgnen, R. (1982): *Innstillinga om forsking, teknisk utvikling og industriell innovasjon* (Thulin-innstillinga). Analyse av høyringsmaterialet. Oslo, NAVFs utredningsinstitutt, Notat 3/1982.

Søgnen, R. (1994): *Dynamisk treghet.* Endringsprosesser i NAVFs råd for medisinsk forskning (RMF) 1975-93. Oslo, Utredningsinstituttet, Rapport 12/94.

Ødegård, E. (1991): *Forskningsrådenes programvirksomhet.* Vedlegg 3 til NOU 1991:24. Oslo, NAVFs utredningsinstitutt, særtrykk.

Den korporative kanal i forskningspolitikken

Rapporten drøfter interesseorganisasjoners deltakelse og mulig innflytelse i norsk forskning. Hittil har en visst lite om disse organisasjonene som forskningspolitiske aktører. Brorparten av forskningspolitiske studier har rettet seg mot det tradisjonelle administrative-/politiske apparatet som forskningsråd, departementer, storting og regjering.

Hovedsiktemålet med studien er å få en første dokumentasjon og analyse av hvor mange og hvilke organisasjoner som deltar på de ulike forskningsadministrative- og forskningspolitiske arenaer samt en drøfting av organisasjonenes innflytelsespotensiale. En skiller mellom tre typer kanaler som organisasjonene kan fremme sitt engasjement gjennom: bevilgninger, representasjon og formell konsultasjon.

I framstillingen retter en primært søkelyset mot grenselandet mellom interesseorganisasjonene og forskningspolitiske myndigheter, i begrenset grad mot FoU-aktivitetene internt i den enkelte organisasjon.

Utredningsinstituttet
FOR FORSKNING OG HØYERE UTDANNING
Munthes gate 29, N-0260 Oslo. Tlf.: 22 92 51 00. Faks: 22 43 89 70

Institute for Studies in Research and Higher Education